وەڵامی

راپۆرتی رێکخراوی ئەمنستی ئینتەرناشناڵ

تۆمەتبار کردنی پێشمەرگە بە هاوکاری کردنی میلیشیا ئێزیدییەکان و وێران کردن و سووتاندن و تەقاندنەوەی ماڵی عەرەبەکانی ئەم ناوچانە تۆمەتبار کرد

Updated 2021

پێشەکی:

ڕۆژی ٢٠ی کانوونی دووەمی ٢٠١٦، ڕێکخراوی لێبوردنی نێودەوڵەتی (ئەمنستی ئینتەرناشناڵ)، ڕاپۆرتێکیان بڵاوکردەوە و لەم ڕاپۆرتەدا ئەمنستی هێزەکانی پێشمەرگەی حکومەتی هەرێمی کوردستانی تۆمەتبارکرد بەوەی کە پێشێلکاری مافەکانی مرۆڤیان کردووە لەو ناوچانەی پێشتر لەلایەن داعشەوە داگیرکرابوون و دواتر لەلایەن پێشمەرگەوە رزگارکراون. هەروەها ڕێکخراوی ناوبراو گووتویەتی:"هێزەکانی پێشمەرگە لەو ناوچانە ڕێگریان کردووە لە گەڕانەوەی خەڵکی ژمارەیەک گوند و ناوچەی ئازادکراو بۆسەر زێدی خۆیان و کاولکاریەکی زۆیان لەو ناوچانە ناوەتەوە".

لێرەدا پێویستە چەند ڕاستیەک بخرێتە ڕوو، ئەوەی باوە لە زانستەکانی جەنگدا ئەوەیە کە هەمیشە لە گۆڕەپانی جەنگ، جگە لە زەرەر و زیان، سوتاندن و کاولکردن هیچ شتێکی دیکەی لێ چاوەڕوان ناکرێت. بەداخەوە ئەمە خەسڵەتی جەنگە جا لە هەر شوێنێکی ئەم جیهانە بێت. ئێستاش جیهان بەگشتی ڕووبەڕووی مەترسی تیرۆر بووەتەوە لەلایەن چەند گرووپێکی چەکدارەوە کە لەژێر ناوی ئیسلام و ئاییندا هەڵدەستن بە ترساندن و تۆقاندنی خەڵک. گرووپی تیرۆریستی داعش یەکێکە لە مەترسیدارترینیان و ئێستاش دەستیان بەسەر چەندین ناوچەی جیا جیادا گرتووە لە عێراق بەتایبەتی لە ناوەڕاستی وڵاتدا.

لە ڕاستیدا هۆکاری پەیوەندی کردنی خەڵکی ئەم ناوچانە بە چەکدارانی داعشەوە ئەوەیە کە هەندێکیان هەر لە کۆنەوە سەلەفی بوون و فیکری مەزهەبیان هەیە و ئیسلامی توندڕەون، بۆیە بەشێوەیەکی دڕندانە دەستیان لە کوشتن و سەربڕینی هاووڵاتیاندا هەیە، هەندێکیان کۆنە بەعسی و قین لە دڵ بوون و بە هۆکاری تۆڵەسەندنەوە پەیوەندییان بە داعشەوە کردووە و خەڵکی ناوچەکەیان ئازارداوە، بەشێکیش لەوان لەلایەن هێزە ئەمنیەکانی عێراقەوە پێشتر دەستگیر کرابوون و هەندێکی دیکەشیان باری ئابوورییان خراپ بووە بە مەبەستی پەیدا کردنی بژێوی پەیوەندییان بە داعشەوە کردووە، ئەمە جگە لە ناکۆکی مەزهەبی ئینتیمای شیعی و سوننی. ئەوانەی کە ماون و دەستیان لە هیچ تاوانێکدا نەبووە، خۆیان ڕادەستی هێزە ئەمنییەکان کردووە.

سەبارەت بە هێزی پێشمەرگە وەک هێزێکی دامەزراوەیی فەرمی حکومەتی هەرێمی کوردستان، پابەندی یاساکانی جەنگە و لەمبارەوە وەزارەتی پێشمەرگە ڕێنمایی تایبەتی بۆ گشت فەرماندە و یەکەکانی سەر بە وەزارەتی پێشمەرگە لە بەرەکانی جەنگ دەرکردووە. هێزەکانی پێشمەرگە لە ڕێگەی چەندین ڕێنمایی تایبەتەوە ئاگادارکراونەتەوە لە چۆنیەتی مامەڵەکردن لەگەڵ دیلی داعش و چۆنیەتی پاراستنی گیانی هاووڵاتیانی سڤیل و دامودەزگا حکومەیەکان بەتایبەت لەکاتی ئەنجامدانی

ئۆپەراسیۆنەکان بۆ کۆنترۆڵکردنەوەی ناوچە داگیرکراوەکان.

بەپێی فەرمانی ژمارە (ک/ ن / 160) رۆژی2014/9/10 وەزارەتی پێشمەرگە چەند رێنماییەکی بۆ گشت فەرماندە و یەکەکانی سەر بە وەزارەت بڵاوکردەوە بۆ ئەوەی پێوەی پابەند بن کە ئەمەی خوارەوە ناوەڕۆکی رێنماییەکەی وەزارەتی پێشمەرگەیە:

- لە چەند رۆژی رابردوودا، لەو شەڕانەی کە هەندێک شوێن لە دەست داعش رزگار کران، هەندێک رەفتاری نابەجێ و نەشیاو بەرامبەر بە لاشەی کوژراوەکانی داعش ئەنجامدراوە و بڵاوکراونەتەوە، بۆیە داوا دەکەین رەفتاری لەو شێوەیە دووبارە نەکرێتەوە، چونکە لەگەڵ هەڵسوکەوت و رەفتاری کورد و هێزی پێشمەرگەی کوردستان ناگونجێت. دەبێت هەمووان رەوشتی بەرزی خۆمان بپارێزین و ئەو خۆشەویستییەی بۆ پێشمەرگە هەیە، بەرز رایگرین.
- لە چەند لایەکەوە هەواڵی ئەوە هەیە ئەو چەکە نوێیانەی بۆمان هاتوون، بکەونە دەست بازاڕ جا بە کڕین بێ یاخود بە هەر شێوازێکی دیکە، بۆیە داواتان لێدەکەین باش بیانپارێزن و ئەو کەس و یەکانە کە چەکەکانیان لەلایە بەرپرس دەبن لە پاراستن و نەفەوتانیان.

لەلایەکی دیکەوە، وەزارەتی پێشمەرگە رایگەیاندووە ئامادەیە لێکۆڵینەوەی ورد ئەنجام بدات لە هەر پێشێلکاریەک لەلایەن هێزەکانی و ئەگەر کەسێک داوای هەبێت و بەڵگەی تەواوی بۆ داواکەی پێبێت ئەوا تاوانباران سزا دەدات، چونکە کوردستان هەمیشە جێگای پێکەوەژیانی نێوان پێکهاتە ئایینی، نەتەوەیی و مەزهەبەکان بووە و پێشمەرگەش هەمیشە رێزی لەو برا نیشتمانیانە گرتووە کە دەستیان لەگەڵ تیرۆریستانی داعش تێکەڵ نەکردووە، تەنانەت هاوکاری ژن و منداڵەکانیان کردووە لە هەرشوێنێک بووبن.

سەبارەت بە پێکهاتە ئایینی و نەتەوەییەکان ئاماژە بەوە کراوە گوایە میلیشیای سەربەخۆیان هەیە و پابەندی بنەماکانی چاودێری دامودەزگا حکومەیەکان نین، لێرەدا پێویستە ئاماژە بەوە بکرێت کە ئێزیدییەکان هیچ میلیشیایەکی چەکدارییان نییە، چونکە ئێزیدیەکان یەک هێزی فەرمیان هەیە لەسەر میلاکی وەزارەتی پێشمەرگە و ئێستاش بەرگری لە خانەوادە ئێزیدییەکان دەکات کە پێشتر لە چیای شنگال گەمارۆ درابوون. بەشێکی دیکەشیان لە ناوەندی شاری شنگال لە بەرەکانی جەنگ دژ بە چەکدارانی داعش دەجەنگن و ئێستا زۆربەی هەرە زۆری هاووڵاتییە ئێزیدیەکان ئاوارەن و نیشتەجێی کەمپەکانن لە کوردستان، چونکە ناوچەکانیان بە هۆی شەڕی بەردەوامەوە بوونەتە ناوچەی سەربازی و سادەترین خزمەتگوزاریان تێدا نییە، بە هەمانشێوە کریستیانەکانیش هیچ میلیشیایەکی چەکدارییان نییە لەو ناوچانە بەڵام چەند هێزێکی تایبەتیان هەیە کە سەر بە وەزارەتی پێشمەرگەن.

دەربارەی هۆکارەکانی نەگەڕانەوەی خەڵک بۆ ناوچەکانی خۆیان دوای رزگارکردنیان ئەوەیە ئەو ناوچانەی داعش کۆنترۆڵی دەکەن هەموو مین ڕێژ دەکەن و دواتر دەیتەقێننەوە، هەروەها ئەمە هۆکاریشە بۆ ئەو وێرانی و کاولکاریەی کە روویداوە. هۆکارێکی دیکەی نەگەرانەوەی هاولاتیانی عەرەب بۆ جێگاکانی خۆیان پەیوەندی بە بارودۆخی ئەمنی و تەندروستی خزمەتگوزارییەوە هەیە. سەبارەت بە گەڕانەوەی خەڵکی سڤیل بۆ ناوچەکانیان وەک پێشتریش باسکراوە، پاش

بەدواداچوونی وردی لیژنەی هەڵسەنگاندن و وەڵامدانەوەی راپۆرتە نێودەوڵەتیەکان لەگەڵ دامودەزگا پەیوەندیدارە ئەمنی و ئیدرایەکان دڵنیاکراوینەتەوە لەوەی بە هیچ شێوەیەک هیچ بڕیارێک لە ئارادا نییە سەبارەت بە رێگەپێنەدانیان لە لایەن هێزەکانی پێشمەرگە.

بەشێوەیەکی گشتی هەموو میحوەرەکان و ئەو گوندانەی بوونەتە گۆڕەپانی شەڕ، چۆڵکراون و دانیشتوانەکەیان لە لایەن حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە داڵدەدراون. لە پێناو سەلامەتی دانیشتوانی ئەو گوندانە باشتر وایە تا بارودۆخەکە ئارام دەبێتەوە خەڵکی سڤیل دووربن لەو ناوچانەی کە شەڕیان تێدایە، چوونکە بەشێکی زۆری ئەو سنورانەی گوندە عەرەب نشینەکانی تێدایە کەوتوونەتە نێوان هێزی تیرۆریستان و هێزەکانی پێشمەرگە و بونەتە مەیدانی ئۆپەراسیۆنە سەربازیەکان.

ئەوەی ئاشکرایە لێرەدا ئەوەیە بەردەوام رێگە بە هاتوچۆی هاووڵاتیان دەدرێت کە لە ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی داعشەوە دێن بۆ ناوچەکانی سنووری حکومەتی هەرێم، بەڵام لەبەر مەترسی و خراپی سنوورەکانی ژێر دەسەڵاتی داعش پێویست بە گرتنەبەری رێوشوێنی ئەمنی توند دەکات، چونکە جیاکردنەوەی خۆکوژەکانی داعش لەگەڵ هاووڵاتیان کارێکی ئاسان نییە بەتایبەتیش لەم دواییانەدا کە تیرۆریستانی داعش منداڵیش لە کردەوە خۆکوژییەکاندا بەکار دەهێنن. بەڵام پاش ئەوەی خاچی سور دەکەوێتە گفتوگۆکردن لەگەڵیان و ناسنامەکانیان پشتڕاست دەبێتەوە، وەک هاووڵاتی رێگەیان پێداون بێنە ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی هێزی پێشمەرگە. باشترین بەڵگەش لەسەر رێگری نەکردنی هێزەکانی پێشمەرگەش ئەو ژمارە زۆرەی هاووڵاتیانی عەرەبە کە ئێستا لە هەرێمی کوردستان نیشتەجێن.

بەهۆی ئەو ئاستەنگانەی کە لەبەردەم خەڵکن بۆ گەڕانەوەیان بۆسەر ماڵ و حاڵی خۆیان لەو ناوچانە جگە لەو هۆکارانەی کە ئاماژەیان پێکراوە، ئەم ناوچانە لە ئێستادا ناوچەی شەڕن، و زۆر جار لە لایەن داعشەوە داگیرکراوە و هێزی پێشمەرگەی کوردستان ئازادی کردونەتەوە، هەروەها بەردەوام لەکاتی هێرشەکانی داعش فڕۆکەکانی هاوپەیمانان ناوچەکە بۆردومان دەکەن و بۆردومانی فڕۆکە جەنگییەکانی هاوپەیمانان مەترسییەکی زۆر لەسەر ژیانی هاووڵاتیان درووستکردووە. لەلایەکی دیکەوە بوونی هاووڵاتی مەدەنی لەو ناوچانە دەبێتە هۆی ئەوەی کە فڕۆکەکانی هاوپەیمانان نەتوانن وەک پێویست ئەرکی خۆیان بەجێ بگەیەنن، ئەمەش بووەتە هۆکارێک کە دانیشتوانی ئەم ناوچە ڕزگارکراوانە بە کورد و عەرەبەوە نەتوانن بگەڕێنەوە سەر ماڵ و حاڵی خۆیان چوونکە گەڕانەوەیان لەرووی سەربازییەوە لە بەرژەوەندی داعشدایە.

بەپێی کۆنووسی هەردوو کۆبونەوەی باڵای ژووری عەمەلیاتی هاوبەشی نێوان وەزارەتی پێشمەرگە و هاوپەیمانان کە لە رێکەوتی 2015/7/27 و 2015/8/10 بە ئامادەبوونی وەزیری پێشمەرگە و نوێنەرانی وڵاتانی (ئەمریکا، ئیتاڵیا، ئەڵمانیا، بەریتانیا، کەنەدا، هۆڵەندا، نەرویج، فینلەندا) ئەنجامدراون، ئەم ژوورە بەردەوام کۆبوونەوەی دەوری خۆی ئەنجام دەدات و یەکێک لە گرنگترین ئەو خاڵانەی باسی لێدەکەن بۆردومانی فڕۆکە جەنگییەکانی هاوپەیمانانە لە هەموو میحوەرەکان، و یەکێک لەو ئاستەنگانەش کە رووبەرووی فڕۆکەکانی هاوپەیمانان دەبێتە بریتییە لە بوونی خەڵکی سڤیل لە چەند ناوچەیەک کە دەکەونە نزیک هێڵی تەماس.

جگە لە بۆردومانی فرۆکەکانی هاوپەیمانان کە ڕێگرە لە گەڕانەوەی خەڵکی گوندەکان بە کورد و عەرەب و پێکهاتەکانی دیکەوە، بوونی مین و تەقەمەنی کە داعش لە دوای خۆی دایدەنێت هۆکارێکی دیکەی نەگەڕانەوەی خەڵکەکەیە. دەزگای گشتی کاروباری مین لەهەرێم دەڵێت:" بۆ سەلامەتی گیانی هاووڵاتییان و پاراستنی ژیان و ماڵ و حاڵیان، لە ڕێکەوتی 2014/9/1ـەوە دەزگای گشتی کاروباری مین ژوورێکی عەمەلیاتی پێکهێنا و دەستیانکرد بە کارەکانیان لە ناوچەکانی شەڕگە و ئەو ناوچانەش کە ئازادکراون. بوونی مەترسی مین، پاشماوەی جەنگی و عبوات ناسفە بەشێک لەو هۆکارە سەرەکیانەن کە ڕێگری لە گەڕانەوەی خەڵک دەکات بۆسەر ماڵ و حاڵی خۆیانم بۆیە پاککردنەوەی ناوچەکان لەم تەقینەوانە دەبێتە پاڵنەرێک بۆ گەڕانەوەی هاووڵاتییان بۆ شوێنی نیشتەجێبونیان بە بێ گوێدانە ئینتیمای نەتەوە و ئایین.

لەلایەکی دیکەوە، لە ئەنجامی چالاکی تیمەکانی سەربە دەزگای گشتی کاروباری مین لەو ناوچانەی کە ئازادکراون لە ژێر دەستی داعش بە شێوەیەکی گشتی لەسەرەتای شەڕی داعشەوە تاوەکو ئێستا هێزەکانی پووچەڵکردنەوەی بۆمب و تەقەمەنی، بە دەیان هەزار بۆمبی چێندراوی چەکدارانی داعشیان لە ناوچە رزگارکراوەکان پوچەڵکردووەتەوە، بەشێکیش لە تەقەمەنییەکانیان تەقاندووەتەوە.

بەشێک لەناوچەکان، کە لەژێر کۆنترۆڵی داعش بوون ئێستا لەلایەن پێشمەرگەوە کۆنترۆڵکراون و تاوەکو ئێستاش ڕۆژانە بۆمب و پاشماوەی جەنگییەکانی داعشی تێدا دەتەقێتەوە و بەشێکی دیکەشییان هەڵمەتی کێومالکردنی بۆ ئەنجامدەدرێت. چەکدارانی داعش بۆ ڕێگریکردن لەهێرشی هێزەکانی پێشمەرگە هەزاران بۆمب و تەقەمەنییان لەو ناوچانە چاندووە، کە کەوتوونەتە ژێر کۆنترۆڵییانەوە، هەربۆیە زۆرجار بەشێک لەو تەقەمەنییانە بەخۆشیاندا دەتەقێنەوە. تیم و ئەندازیارانی بواری پوچەڵکردنەوە دەڵێن: "ئەو بۆمب و تەقەمەنییانەی لەلایەن چەکدارانی داعشەوە دەچێنرێن، زۆر پێشکەوتوون و دروستکراوی خۆیانن، تەنانەت هەندێکیان لەسەر شێوەی ئەو تەقەمەنییانە دروستکراون کە پێشتر ڕێکخراوی ئەلقاعیدە بەکاریهێناون".

پاش بەدواداچوون لەگەڵ لایەنە پەیوەندیدارەکان وە هەروەها شێوازی ئەو تێبینیانە کە لە ڕاپۆرتی ئەمنستی ئینتەرناشناڵ بەرجەستەکراوە ئێمە وەکو لیژنەی باڵای هەڵسەنگاندن وەڵامدانەوەی ڕاپۆرتە نێودەوڵەتیەکان وامان پێ باشبوو کە ڕیزبەندی وەڵامی ڕاپۆرتەکە لەسەر بنەمای جوگرافیای ناوچەکان بێت، بەتایبەتی لەڕووی پێکهاتەیی و شێوازی هەڵسوکەوت، ئەو ئاستەنگانەی کە هاتوونەتە پێش بەر لە گەڕانەوەی خەڵکی سڤیل بۆ شوێنی خۆیان و دەرەنجامی ئەو وێرانکارییەی کە لە بەرەکانی جەنگدا بەدیدەکرێت ، جگە لە سەرچاوەی زانیاری کە لە ناوچەیەکەوە بۆ ناوچەیەکی دیکە جیاوازیان هەیە بەپێی میحوەرەکان و بەرەنگاربوونەوەی تیرۆریستانی داعش وەک لە ڕیزبەندی خوارەوە هاتووە.

میحوەری جەلەولا و سەعدییە:

بەپێی ئەو زانیاریانەی کە لەلایەن بەڕێز مەحمود سەنگاوی، بەرپرسی میحوەری گەرمەسێرەوە بەدەستمان گەشتووە جەخت لەسەر ئەوە دەکرێتەوە کە هۆکاری ئەمنی و نەبوونی خزمەتگوزاری لەو ناوچانە ڕێگری سەرەکین لەبەردەم

گەڕانەوەی خەڵک بۆ شوێنی خۆیان. ئەمانەی خوارەوەش ناوی چەند گوند و کۆمەڵگای ئەم ناوچەیەن کە هەندێکیان گەڕاونەتەوە بەڵام هەندێکی دیکەیان بەهۆکاری جیاواز نەگەڕاونەتەوە.

- ئەو گوندانەی لەلایەن هێزەکانی پێشمەرگەوە رزگارکراون و پاش رزگارکردنیان خەڵکەکە گەڕاونەتەوە سەر ماڵ و حاڵی خۆیان و هەموو پێکهاتەکان پێکەوە لەم گوندانە دەژین (حصینی، وادی الوسبح، سید ئەحمەد، سید جابر).
- ئەو گوندانەی لەلایەن هێزەکانی پێشمەرگەوە ئازادکراون، بەڵام چۆڵن و خەڵکەکە نەگەڕاونەتەوە سەر ماڵ و حاڵی خۆیان (جومیلە، بایزە، چاغات، گحاطنە، عیون خشالات).
- ئەو گووندانەی لەبەر نەبوونی خزمەتگوزاری پێویست دانشتووانەکەی ناتوانن بگەڕێنەوە ئەمانەن (طوالات، دراویش شێخ عەلی، عیون خشالات).
- ئەو گوندانەی دەکەونە سەر هێڵی تەماس و بەهۆی خراپی باری ئەمنیەوە خەڵکەکەی نەیانتوانیوە بگەڕێنەوە بریتین لە (جومیلە، بایزە، گحاطنە، البو عجاج، چاغات، عیون خشالات، طوالات، دراویش (شێخ عەلی).
- ئەو گوندانەی سەر بە داعشن یاخود دانیشتووانەکەی هاوکاری داعشیان کردووە و زانیاریان داوەتە چەکدارانی داعش لە شەڕی دژ بە هێزەکانی پێشمەرگە ئەمانەن (البودراج، صالح الحبیب، زهیرات، البوشاطی، علیمات، طنیرە، البومهنا، البو لطیف، حصینی ، وادی الوسبح، سید ئەحمەد، سید جابر).

دەزگای گشتی کاروباری مینیش ئەوە پشتڕاست دەکاتەوە کە بۆمبرێژکردنی ناوچەکان و بوونی بۆمبی چێندراو لە شوێنی جیاجیای ئەم ناوچەیە هۆکاری سەرەکین بۆ نەگەڕانەوەی خەڵکەکە بۆ شوێنی خۆیان. بۆ ئەم مەبەستە چوار تیمی هۆشیارکردنەوە کاریان کردووە بۆ هۆشیارکردنەوەی خەڵک لە مەترسی مین و پاشماوەی جەنگی و عبوە ناسفە، دە هەزار و ٨٨١ ئاوارە لە کەمپەکانی سنوری ئیدارەی گەرمیان، سوودمەند بوون لەمە.

سەردان و پشکنینی چەند گوندێکی سەر بە ناحیەی جەلەولا کراوە لەوانە (حسینیە، بایزە، **طحافة**، سید احمد، تاباج). لەم گوندانە (530) مین، پاشماوەی بۆمبی چێندراو لەناوبراوە و دەهەزار و 495 پۆستەر و نامیلکە بەسەر ئاوارەکانی ئەم سنورە دابەشکراوە. وە هەروەها، شەش سەد و چل و دوو مین و مینی چێندراو، رووبەری سێسەد و دە هەزار و 900 مەتر دووجا پشکنینی بۆ کراوە بەهۆی مەترسی بوونی مین و IED لەو ناوچانە. لەلایەکی دیکەشەوە بە درێژایی چوار هەزار و 850 مەتر دووجا و بە بەرزی 1.5 مەتر بەربەست دروستکراوە و پێنج سەد و بیست و هەشت هەزار و 726 مەتر دووجا نیشانەرێژ کراوە بۆ پاککردنەوەی ناو شارۆچکەی جەلەولا.

بەڕێز شێخ جەعفەر شێخ مستەفا، فەرماندەی هێزەکانی حەفتای پێشمەرگە سەر بە وەزارەتی پێشمەرگە لە سنوری پارێزگای کەرکوک دەڵێت ئەو گوندنشینانەی کە هەر لە سەرەتاوە پەیوەندییان کردووە بە داعشەوە و دژی هێزەکانی پێشمەرگە شەڕیان کردووە هەموویان دەکەونە هەردوو ناحیەی تازە و جەلەولا و ئەم گوندانە لەخۆدەگرێت (ئەلبو نجم، ئەلبو محمد، عطشانە، بانشاخ، دلس، غێدە، طامور، روبیضة، ئەلبو صباح، طویلعة، جومیلة، کواز عەرەب) کە بوونەتە هۆی وێرانکاری و

کاولکاری و خەڵکەکەی وەک پێویست ناتوانن بگەڕێنەوە.

لە دوای رزگارکردنی ناحیەی جەلەولا و گوندەکانی دەوروبەری لە دەستی داعش و پاککردنەوەی کوچە و کۆڵان و خانووەکان لە بۆمبەچێنراوەکان و دڵنیابوونەوە لەوەی کە نابێتە مەترسی بۆسەر ژیانی هاوڵاتیان، تا بەرواری 2016/1/28 نزیکەی (1401) خێزانی عەرەبی سوونی گەڕاونەتەوە سەر ماڵ و حاڵی خۆیان.

میحوەری دیالا و سەڵاحەدین:

بەپێی ئەو زانیاریانەی لەلایەن بەڕێز شێخ جەعفەر شێخ مستەفا، فەرماندەی هێزەکانی حەفتای پێشمەرگە سەر بە وەزارەتی پێشمەرگە لە سنوری پارێزگای کەرکوک بە لیژنەی داوە لە هەردوو قەزای دوز و خانەقین، ئەو گوندانەی کە دانیشتوانەکەی پێکهاتوون لە کورد و عەرەب زۆر کەمن یاخود هەر نین، چونکە لە ساڵی 1987 و 1988 لە پرۆسەی ئەنفالدا حکومەتی بەعسی عێراق هەموو گوندە کوردنشینەکانی ئەو ناوچانەی خاپوور و وێران کردووە کە رێژەیەکی زۆر دانیشتوانەکەی لە پێکهاتەی کورد بوون و راگوێزران بۆ کوردستان. ئێستا تەنها عەرەب و گوندەکانیان ماونەتەوە، هەروەها زەوییە کشتوکاڵییەکانی کوردەکان بەسەر عەرەب نشینەکان دابەشکران کە تا ئێستاش ئەمە بۆتە کێشە و حکومەتی عێراق لیژنەیەکی پێکهێناوە بە ناوی (النزاعات الملکیة) بۆ چارەسەر کردنی.

لە دوای هاتنی داعش بۆ عێراق لە 2014/6/10، رەوشی ئەمنی عێراق بە تەواوی گۆڕا لە دوای شکستی فرقەکانی (5, 4, 3, 2)ی سوپای عێراق لە پاراستنی ئاسایشی ناوچەکانیان، هێزی پێشمەرگەی کوردستان هێڵێکی تەماسی درووستکرد بە درێژایی (1000)کم هەر لە پارێزگای موسڵەوە تا خانەقین بە مەبەستی بەرگری کردن، پاراستنی ناوچەکە و دانیشتوانەکەی لە مەترسی و هێرشی داعش. لە ئەنجامدا کۆمەڵێک گوند بوون بە هێڵی تەماس لە نێوان هێزەکانی پێشمەرگە و داعش، بۆ نموونە زۆربەی ئەو گوندانە کە کەوتنە ژێر دەستی داعش دانیشتوانەکەی لە پێکهاتەی عەرەبن هەر لە سەرەتاوە خۆیان گوندەکانیان بۆ داعش چۆڵ کرد بۆ ئەوەی تووشی زیانی گیانی نەبن.

ئەم سەرچاوەیە ئاماژە بەوە دەکات داعش دوا جار زۆربەی خانووەکانی ئەم گوندانەیان بۆمبڕێژ کرد بە مەبەستی تەقاندنەوەیان بە هێزی پێشمەرگەدا و لەئەنجام چەندین پێشمەرگە شەهید و برینداربوون بۆ نموونە لە هێرشی پێشمەرگە بۆ سەر داعش لە گوندەکانی (کەواز عەرەب، کەواز کورد، سمایلاوە، ئەلبو محمد) ئەم پێشمەرگانە بە هۆی تەقینەوەی خانووی بۆمبڕێژکراوەوە شەهیدبوون لەوانە (ن.ض) بێستون علی عمر فەرماندەی 3 یەکەی 126 لە هێرشکردن بۆسەر گوندی سمایلاوە لە 2015/3/9، (مولازمی یەکەم) فخار سلیم فەوجی 2 یەکەی 126 لە گوندی کەواز عەرەب، (ن.ض.د.7) محمد سلیم حمد قادر- فەوجی 2 یەکەی 126 لە گوندی کەواز عەرەب، ئەردەوان بحری قادر فەوجی 2 یەکەی 126 لە گوندی کەواز عەرەب، علی عبدول حسن لە رێکەوتی 2015/9/30 لە گوندی کەواز عەرەب ، بورهان حمە رەزا لە رێکەوتی 2015/9/12 لە گوندی ئەلبو محمد و وەلی محمد علی لە رێکەوتی 2015/9/12 لە گوندی ئەلبو محمد.

له ئەنجامی بۆمبڕێژکردنی خانووەکان له لایەن داعشەوە، بۆمبارانکردن، شەڕ و هێرشی بەردەوام زۆربەی ئەو گوندانه زیانی زۆریان بەرکەوت، بەڵام قوربانی گیانی له نێو خەڵکی سڤیلدا نەبوو.

میحوەری ڕۆژئاوای کەرکوک:

بەپێی زانیاریە سەربازیەکان و دامودەزگا ئەمنیەکان که لەو ناوچانه بوونیان هەیه ئاماژە بەوە دەکەن که له میحوەری ڕۆژئاوای کەرکوک (دوبز) لەلایەن خەڵکی گوندە عەرەب نشینەکان مین دانراوەتەوە لەبەردەم هێزی پێشمەرگە، بەڵام سەرەڕای ئەمەش پێشمەرگە هیچ کاردانەوەیەکی توندی نەبووە. هەروەها داعش بەناوی گوندەکانی (مرعه و توێلحه) هاتوونە نزیک هێڵی تەماسی پێشمەرگە بۆ دانانەوەی مین و لەم ڕووووەوە دەیان مین داندراوەتەوە که هەندێکیان تەقیوەتەوە و بەشێکیشیان هەڵگیراوەتەوە له سنووری لیوای (١٠) پیادە له میحوەری ڕۆژئاوای کەرکوک (دوبز).

بەپێی زانیاریەکانی کەمال کەرکوکی، بەرپرسی میحوەری ڕۆژئاوای کەرکوک (میحوەری ٥) بەشێک له هاووڵاتیانی عەرەب ی نزیک هێڵی تەماس بۆ پاراستنی ژیانی خۆیان هاتوونەتە ناوچەکانی ژێردەسەڵاتی حکومەتی هەرێم و له کەمپەکاندا نیشتەجێکراون، سەرەڕای پاراستنی ژیانیان هاوکاریی بەردەوامیش کراون، ژمارەیەکی دیکەش لەوان پەیوەندییان بە ڕیزەکانی داعشەوە کردووە. گوندەکانی (غەرە - گراو - چرت) له هێڵی تەماس نزیکن بۆیە چۆڵ کراون، بەشێکی زۆری ژن و منداڵەکانیان هاتوونەتە ناوچەکانی ژێردەسەڵاتی پێشمەرگە و له کەمپەکان نیشتەجێکراون، بەڵام ژمارەیەکی دیکەش لەوان پەیوەندییان بە ڕیزەکانی داعشەوە کردووە. ئەو گوندانەی شەڕی تێدا بووە فڕۆکەی هاوپەیمانان هێرشی کردووە، بەشێکیشیان خەڵکی گوندەکان خۆیان خانووەکانیان سووتاندووە و تەقاندویانەتەوە یان مین ڕێژیان کردووە، بەو هۆیەشەوە ژمارەیەک پێشمەرگە بوونە قوربانی وەک (سمایلاوە، سخرە، گوبەی).

عەمید سەرحەد قادر، بەرپرسی پۆلیسی قەزا و ناحیەکانی کەرکوک ئاماژە بەوە دەکات که له سمایلاوە داعش گەڕەکێکی بە تەواوەتی وێران کردووە و چوار پێشمەرگەی شەهید کردووە. هەروەها بەهۆی تەقینەوەی خانویەک له گوندی کوشاف پێشمەرگەیەک بە ناوی (محمد باوە) شەهید بوو و لەلایەکی دیکەشەوە چەکدارانی داعش پردی (مەلا عبدالله)شیان تەقاندۆتەوە. ئەو گوندە عەرەب نشینانەی که له سنووری دەسەڵاتی پێشمەرگەدایە و خانووەکانیان وێران نەکراوە بریتین لە: (مرعه، توێلحه، الخ). ئەمە له کاتێکدایە، ژمارەیەکی زۆری گوندەکانی ئەم ناوچەیەش مینڕێژکراون و ئەمە وایکردووە ئەوان نەتوانن بگەڕێنەوە، دەزگای مین ڕایگەیاندووە که بڕی هەشتا و هەشت مین، پاشماوەی جەنگی ، عبوە ناسفه له گوندی (تل الورد) له ناوبراوە.

بەپێی ئەو زانیاریانەی لەلایەن بەڕێز شێخ جەعفەر شێخ مستەفا، فەرماندەی هێزەکانی حەفتای پێشمەرگە سەر بە وەزارەتی پێشمەرگە له سنوری پارێزگای کەرکوک دراوە ئەم گوندانەی خوارەوە دەکەونە دەوروبەری ناحیەی مەلا عبدولله که پێشوتر له لایەن داعشەوە داگیرکرابوو و فریای ئەوە نەکەوتن که خانووەکان بۆمبڕێژ بکەن دوای ئازادکردنیان لەلایەن هێزی پێشمەرگەوە، هەروەها ئێستا خەڵکەکەی که ڕێژەیەکی زۆریان عەرەبن گەڕاونەتەوە و بەردەوامن له ژیانی خۆیان (هیندیەی تازە، هیندیەی کۆن، ادریس بنیا، ادریس عبدالله، غزعل،جحێش، ابوصباح،خبازە، شمسیه).

ئەو سەرچاوە ئاماژە بەوە دەكات كە هەندێک گوند لەلایەن هێزی پێشمەرگەوە ئازاد كراون تا ئێستا خەڵكەكەی نەگەڕاونەتەوە، چونكە ئەو گوندانە دەكەونە سەر هێڵی تەماس و ناوچەی محەرەمەی نێوان پێشمەرگە و داعش زۆر نزیكن لە مەودای گولە هاوەنەكانی داعش و خەڵكەكەی ئامادە نین بگەڕێنەوە بەهۆی بوونی مەترسی لەسەر ژیانیان. هەروەها هەندێک لەو گوندنشینانەی كە هەر لە سەرەتاوە پەیوەندییان بە داعشەوە كردووە، ئێستا هەڵاتوون بۆ حەویجە، ریاز و ناوچەكانی ژێر دەسەڵاتی داعش و دەستیان هەبووە لە تاوانی كوشتنی كورد و شیعەكان و لەبەر ئەوەی ناسراون نایانەوێ بگەڕێنەوە، چونكە لە سزای یاسایی و دادگایی كردن دەترسێن.

بەپێی زانیاریەكانی بەڕێز نەجات عەلی، بەرپرسی میحوەری مەخمور لە هێزەكانی پێشمەرگە لە ناحیەی سەرگەڕان، كە دەكەوێتە رۆژئاوای كەركوك و سەر بە ناحیەی دوبزە دوای ئەوەی چەكدارانی داعش لە مانگی (2014/8) هێرشیان كرد بۆ ناوچەكە تا ئێستا لە سنووری ئەو ناحیە هیچ گوندێک ئازاد نەكراوەتەوە و ژمارەیەک لە گوندەكانی ئەم ناوچەیە لەژێر دەستی داعشدایە و خەڵكەكەی ناتوانیت بگەڕێتەوە وەک لە خوارەوە هاتووە:

- ئەو گوندە كوردنشینانەی لە سنووری ئەو ناحیە لە ژێر دەسەڵاتی داعشدان بریتین لە (چواربەردان، گردی رەوا، هەمزەاغا، هەمین مردی، دوازدەهەوار).
- ئەو گوندە عەرەبنشینانەی لە سنووری ئەو ناحیە لە ژێر دەسەڵاتی داعشدان بریتین لە (سارتک، گوبە).
- ئەو گوندانەی لە سنووری ناحیەی سەرگەڕان دەكەونە سەر هێڵی تەماس و لەبەر مەترسی ئەمنی و هاوسنووریان لەگەڵ داعش چۆڵن بریتین لە گوندەكانی (گڕاو، سێبیران، مهێدی).
- گوندەكانی (سارتک، گوبە) كە گوندی عەرەب نشینن لەسنووری ناحیەی سەرگەڕان بەشی زۆری دانیشتوانەكەیان پەیوەندیان بە چەكدارانی داعش كردووە و نەماون.
- لە سنووری ناحیەی سەرگەڕان دانیشتوانی گوندی (دڕكەی عەرەب) مەترسی زۆریان هەیە بۆ سەر هێزەكانی پێشمەرگە، چونكە زانیاریی بە تیرۆریستانی داعش دەدەن.

میحوەری مەخمور(قەراج، گوێڕ):

قەزای مەخمور دەكەوێتە هێڵی تەماسی نێوان پێشمەرگە و داعش. ئەو ناوچەیە كێشەی زۆری هەیە و بەردەوام شەڕی تێدا روودەدات، هەروەها فڕۆكەكانی هاوپەیمانان بەردەوام مۆڵگەكانی داعش لە ناوچەكە بۆردومان دەكەن. بەپێی زانیارییەكانی وەزارەتی رۆشنبیری و لاوانی حكومەتی هەرێمی كوردستان دابەشبوونی گوندەكانی ناوچەكە بەم شێوەیەیە:

١. ژمارەی گوندەكان (115) گوندە كە (77) گوندیان كوردە و هیچ ماڵە عەرەبی تێدا نەبووە، ئێستا ئەم گوندانە هەموویان بە هۆی شەڕی داعشەوە چۆڵ كراون، تاپۆی زەوی لەم گوندانە بە ناوی كوردە و عەرەب لەم گوندانە هیچ موڵكیان نییە.

٢. كاتێك كە گوندەكانی ئەم ناوچەیە لەلایەن پێشمەرگەوە ئازاد دەكرێن دەركەوتووە كە داعش ئەم گوندانە بۆمبڕێژ دەكات و تا ئێستا

ژمارەیەك پێشمەرگە بەهۆی تەقاندنەوەی خانووەکانەوە شەهید بوون.

بەپێی سەرچاوەکانمان لە تۆڕی زانیاریی تایبەت بە لیژنەی هەڵسەنگاندن و وەڵامدانەوەی راپۆرتە نێودەوڵەتیەکان لە دامودەزگا پەیوەندیدارەکانی حکومەتی هەرێم، هەندێک لە عەرەبەکانی دانیشتووی ناوەندی مەخمور پەیوەندییان بە داعشەوە کردووە، هەشت گوند لەو گوندانەی مەخمور کە ئازادکراون، بەهۆی نزیکییان لەهێڵی تەماس و ئەستەمی گەیشتنی خزمەتگوزارییەکان تا ئێستا ئاوەدان نەکراونەتەوە، کە ئەمانەن (گەڕەسۆر، مشار، گوندی هەوارغەر، دوگرتکان، حاجی علی، حاجی حسین، گەڕەبەشە، سیرمە، ملعێجلە).

پێنج گوندیش لەو گوندانە لەکاتی شەڕی داعش لە دژی پێشمەرگە شەڕیان کردووە و خەڵکەکەی چوونەتە ریزی تیرۆریستانی داعش و پێشمەرگەیان شەهید کردووە، ئەمانەن (جدیدە، گوندی گوبیبە، جار الله، عەلیاوە، تەل ریم). ئەو گوندانەی کە دانیشتوانەکەی عەرەبن و دەکەونە سەر هێڵی تەماس و ئێستا چۆڵ کراون لە سنووری قەزاری مەخمور (٣) گوندن کە ئەمانەن: نعنعە (عەرەب) زناوێر (عەرەب)، رواڵە (کورد و عەرەب). ئەو گوندانەی کە دانیشتوانەکەی عەرەبن و دەکەونە نێوان موسڵ و گوێڕ، بەڵام سەر بە موسڵن و دەکەونە هێڵی تەماسەوە هەندێکیان چوونەتە ریزی داعشەوە و هەندێکیان لەژێر دەسەڵاتی هەرێمی کوردستانن ژمارەیان (٧) گوندە کە ئەمانەن (مطنطر، دوێزات حمید نایف، تلشعیر، سلطان عبدالله، مکوک، صلاحیە).

هەردوو گوندی (عەلیاوە و جدیدە) لە قەزای مەخمور دانیشتوانەکەی عەرەبن ئێستا لە ژێردەسەڵاتی پێشمەرگەدان، هەندێک لە خانووەکانی تێکدراوە، چونکە کاتێک کەوتنە دەست داعش هەموو خانووەکانیان مینڕێژ کرد و بەشێکیان تەقێندرایەوە ئەمەش بووە هۆی شەهید بوونی ژمارەیەک پێشمەرگە.

بەپێی زانیاریەکانی بەڕێز نەجات عەلی، بەرپرسی میحوەری مەخمور لە هێزەکانی پێشمەرگە:

- ئەو گوندانەی لە سنووری شارۆچکەی مەخمور کە لە لایەن هێزەکانی پێشمەرگە ئازاد کراون و تا ئێستا چۆڵن بریتین لە (کێلەشین، مشار، وادی ئەلغراب، تەل ریم، قەلاتەسۆران، عەلیاوە، جدیدە، گوبیە، جارەڵلا، کەرمردی،گەزۆک، گەڕەبەشە)، سەرجەم خەڵکی ئەم گوندانە لەبەر نزیکییان لە بەرەکانی جەنگ و رووبەڕوو بوونەوەی داعش، خۆیان ناگەڕێنەوە شوێنەکانیان.
- ئەو گوندانەی دوای ئازادکردنەوەیان لە لایەن هێزەکانی پێشمەرگە دانیشتوانەکەیان گەڕاونەتەوە شوێنی خۆیان بریتین لە (پاڵانی، گەڕەسۆر، گرون، پیرداود سوان، دوگردکان، سیرمە، سەلماس) کە سەرجەمیان گوندی کورد نشینن، بەڵام هیچ گوندێکی عەرەب نشین خەڵکەکەی نەگەڕاونەتەوە شوێنی خۆیان، چونکە سەرجەم ئەو گوندانە دەکەونە هێڵی تەماس و لە بەرەکانی جەنگەوە نزیکن.
- ئەو گوندانەی دەکەونە هێڵی تەماس لە نێوان هێزەکانی پێشمەرگە و چەکدارانی داعش بریتین لە (تەل ریم، جارەڵلا، کەرمردی، گوبیبە، دوگردکان) کە هێزەکانی پێشمەرگەی لێیە.
- ئەو گوندانەی کە بەشێک لە دانیشتووانەکانیان پەیوەندیان بە داعشەوە کردووە بریتین لە گوندەکانی (تەلریم، عەلیاوە، جدیدە، گوبیبە، جارەڵلا، وادی غراب، کەرمردی).
- ئەو گوندانەی کە داعش تیایاندا بەرگری کرد ئەمانەن (تەل ریم، عەلیاوە، جدیدە، گوبیبە،جارەڵلا، کەرمردی) کە سەرجەمیان گوندی عەرەب نشینن.

- لە سنوری شارۆچکەی مەخمور هیچ گوندێکی عەرەب نشین دانیشتوانی تێدا نەماوە لەبەر بارودۆخی ئەمنی ناوچەکە و هاوسنووریان لەگەڵ چەکدارانی داعش، هەروەها لەبەر ئەوەی نەبن بە مەترسی بۆ سەر هێزەکانی پێشمەرگە لە پشت چەپەرەکانی هێزی پێشمەرگە و داعش بەکاریان نەهێنێت.

ناحیەی قەراج:

لەلایەکی دیکەوە بەپێی بەدواداچوونی لیژنەی هەڵسەنگاندن و وەڵامدانەوەی راپۆرتە نێودەوڵیەکان لەگەڵ بەرپرسانی ئیداری و ئەمنی ناوچەکە، بە گشتی (25) گوند لەدەوروبەری ناحیەی قەڕاج هەن کە هێشتا لەژێر دەستی چەکدارانی داعشدان، ئەمانەن (خربانیە، راشدیە، محمودیە، دۆرنگی، فگومە، حدیقە، دیوانە، گردەهارە، لاکچە (3چەکداریان کوژراوە)، قیرالید، گرد گلێخە (22 چەکداریان لەریزی داعش کوژراوە)، خەندق گەورە و بچووک (5 چەکداریان لەریزی داعش کوژراوە)، لزگە (10 چەکداریان لەرێزی داعش کوژراوە)، پاشبەند، خضرە، عدلە، عنکاوە، خطاب، قودیلە، خربەردان، خرابە جبر ، تشیالە، حاجی علی، کرمردی ، کیرۆک). هەروەها نزیکەی 10 لەو گوندە کوردنشینانەی ناحیەی قەراج کە لەژێر دەستی داعش ماون و ئازاد نەکراون ئەمانەن (گردەبۆر، گردەچاڵ، دنیگاوە، تەلەتار، دووسەرە ژێر، چوکش، حوشترالوک، شۆرەپەلکە، حەسارۆک، قوچ).

بەپێی زانیاریە ئیداریەکان کۆمەڵێک گوند و ناوچە پاش رزگارکردنیان ئاوەدان نەکراونەتەوە و هەر بەو هۆیەوە خەڵکەکە نەیانتوانیوە بگەڕێنەوە شوێنی خۆیان، لەناویشیاندا ناوەندی ناحیەی قەراج کە دانیشتووانەکانی پێکهاتوون لە کورد وعەرەب نەگەڕاونەتەوە لەبەر ئەوەی هێڵی تەماسە، بۆیە ئەم گوندانەی ناحیەی قەراج وەک لە خوارەوە هاتووە ئاوەدان نەکراونەتەوە. گوندی رواڵە عەرەب نشینە دەکەوێتە هێڵی تەماسەوە، دانیشتووانی شەڕیان کردووە لە دژی پێشمەرگە و پێشمەرگەیان شەهیدکردووە، هەروەها دانیشتوانی زۆربەی گوندە عەرەب نشینەکانی دیکەی ناحیە قەراج هاوکاری جۆراوجۆری داعشیان کردووە و پەیوەندییان بە داعشەوە هەیە.

هەروەها، (١٣) لەو گوندە کوردنشینانەی دەوروبەری ناحیەی قەراج ئاوەدان نەکراونەتەوە، بە هۆی نزیکیان لە هێڵی تەماس ئەوانیش ئەمانەن: (کونە سیخور، مستاوە، سلماس، گردخۆشەنە، گۆلگامێشە، قوچە سبیلکە، برایم باول، لاسۆر، گردەپان، گۆمەشین، خەزنە، گەزۆک، کلشخان). لەلایەکی دیکەوە، (١٠) لەو گوندە کوردنشینانەی ناحیەی قەراج کە لە دوای ئازاکردنیان بەشێکی بەرچاویان ئاوەدان کراوەتەوە ئەوانیش ئەمانەن (گوندی ئازی کەند، گوندی محل اومران، گوندی قەراتەسۆران مەرزانی، گوندی عەلیە رەش، گوندی گرد گراوی، گوندی پەردی سپی، گوندی چوار گۆمان، گوندی پونگینە، گوندی گولتەپە، گوندی دووسەربالا).

نەجات عەلی، بەرپرسی میحوەری مەخمور لە هێزەکانی پێشمەرگە دەڵێت گوندەکانی سنووری ناحیەی قەراج هەموو دانیشتوانەکەیان کورد نشینن و هیچ گوندێکی تێدا نییە کە دانیشتوانەکەی لە کورد و عەرەب پێک هاتبێ جگە لە گوندی(رواله). هەروەها لەگەڵ رزگارکردنی ناحیەی قەراج لە بەرواری (2014/8/24) لە لایەن هێزەکانی پێشمەرگەوە ئەم ناوچەیە گۆڕانکاری تێیدا روویداوە وەک لە خوارەوە هاتووە:

- ئەو گوندە کورد نشینانەی کە ئازادکران ئەمانە بوون (ئازیکەند، قەڵاتە سۆرانی مەرزان، عەلیە ڕەش، بەردی سپی، چوارگۆمان، گردی گلاوی، پونگینە، لاسۆر، برایم باول، گردەڕەشە، دووسەرە بالا، گردە بۆر، گردەچاڵ، قوچەسپیلکە، گولگامیشە، سێ گردکان،

مەحمەل ئۆمەران، گرد خۆشەنە، سەلماس، کونە سیخورە، خەزنە، گەزۆک، گردی بەگۆم، موحسیناوە، گردەپان، گۆمەشین، شۆڕەپەلکە).

● ئەو گوندانەی لە سنووری ناحیەی قەراج کە لە دوای ئازادکردنەوەیان چۆڵن (لاسۆر، برایم باول، گردە ڕەشە، گردەبۆر، گردەچاڵ، قوچەسپیلکە، گولگامیشە، خەزنە، گردەپان، گۆمەشین، شۆڕەپەلکە، سێ گردکان، گردخۆشەنە، کونە سیخورە، گردی بەگۆم، موحسیناوە، ڕواڵە).

● ئەو گوندە کوردنشینانەی لە دوای ئازادکردنەوەیان لەسنووری ناحیەی قەراج دانیشتوانەکەی گەڕاونەتەوە شوێنی خۆیان ئەمانەن (ئازیکەند، قەڵاتەسۆرانی مەرزان، عەلیە رەش، بەردی سپی،چوار گۆمان، گرد گلاوی، پونگینە، دووسەرە باڵا، مەعمەر ئۆمەران).

● گوندەکانی سنووری ناحیەی قەراج کە کەوتونەتە هێڵی تەماسی نێوان هێزی پێشمەرگە و چەکدارانی داعش ئەمانەن (لاسۆر برایم باول، قوچەسپیلکە، شۆڕەپەلکە، رواڵە).

● بەشی هەرە زۆری دانیشتوانە عەرەب نشینەکانی سەنتەری ناحیەی قەراج پەیوەندیان بە چەکدارانی داعشەوە کردووە لە دژی هێزەکانی پێشمەرگە. هەروەها گوندەکانی (رواڵە، مەحمودیە، خەربانی، سەرناجی گەورە، لەزاگە، گردیوانە، خزرە، حەرفوشیە، عەنکاوە، خەتاب، بندیانی ڕۆژهەڵات،بندیانی ڕۆژئاوا، دۆمەدریس، لاکچە) سجگە لە گوندی (رواله) سەرجەمیان لەژێر دەسەڵاتی داعشدان.

● لە سەنتەری ناحیەی قەراج و گوندەکانی (رواڵە، پونگینە، گردە ڕەشە، شۆڕەپەلکە) لە کاتی ئازاد کردنەوەیان چەکدارانی داعش تیایدا بەرگریان کردوە.

● لەسنووری ناحیەی قەراج سەرجەم گوندەکان کە کەوتونەتە سەر هێڵی تەماس لە نێوان هێزی پێشمەرگەو چەکدارانی داعش چۆڵن ئەوانەی لەژێر دەسەڵاتی پێشمەرگەن بارەگای هێزەکانی پێشمەرگەیان تێدایە، ئەوانی دیکەش کەوتوونەتە ژێردەسەڵاتی چەکدارانی داعشیان.

● لە دەشتی قەراج ژمارەیەک گوندی عەرەب نشین هەیە کە هەمووی لەژێر دەستی داعشدایە تەنها گوندەکانی (جدیدە، عەلیاوە، گۆیبیە، تەل ریم، جارڵلا) نەبێت کە لە دەست پێشمەرگەدان، بەڵام کەوتوونەتە هێڵی تەماس و لەلایەن داعشەوە بەردەوام بۆردومان دەکرێن بۆیە خەڵکەکەی چۆڵیان کردووە.

ناحیەی گوێر:

وەزارەتی رۆشنبیری و لاوانی حکومەتی هەرێمی کوردستان دەڵێت ژمارەیەک گوند هەن کە دەکەونە هێڵی تەماس و خەڵک ناتوانن بگەڕێنەوە سەر ماڵ و حاڵی خۆیان، بەگوێرەی ئەو سەرچاوەیە ئەو گوندانەی ناحیەی گوێڕ دەکەونە هێڵی تەماس لە نێوان هێزی پێشمەرگە و داعش و ئێستا کەسی تێدا نییە ئەمانەن (مطرادە شەرابی (عەرەب)، ابو شیتە (عەرەب)، زمارەی عبداللە (کورد و عەرەب)، زمارەی گەورە (کورد)، ساقیە (کورد و عەرەب)، کوشاف (فوقانی (عەرەب)، کوشاف تەحتانی(کورد).

هەردوو گوندی (سێچالە) کە دانیشتوانەکەی کوردن و گوندی (دەرمان ئاوە) کە دانیشتوانی عەرەبن، چۆڵ کراون چونکە داعش دەتوانێت بۆردومانیان بکات. پێکهاتەی دانیشتووانی سەنتەری ناحیەی گوێڕ پێکهاتووە لە کورد و عەرەب، بە هۆی نزیکی لە هێڵی تەماسەوە ئاوەدان نەکراوەتەوە، هەروەها بەشی هەرەزۆری عەرەبەکان پەیوەندیان بە داعش کردووە و شەڕیان دژی پێشمەرگە کردووە.

ئەو گوندە عەرەبانەی ناحیەی گوێڕ کە دانیشتوانی عەرەبن و دەکەونە ژێردەسەڵاتی پێشمەرگە و پەیوەندیان بە داعشەوە نییە ژمارەیان ١١ گوندە کە ئەمانەن: خالند (٥٠٠ خێزان)، (هەوێرە ١٥٠ خێزان)، (حوێجگە ٨٠٠ خێزان)، (الشرایع ٢٠٠)، (مچلوبە ٦٠٠ خێزان)، (ابو جردە 1000 خێزان)، (ابو جردە جدیدە ٥٠٠ خێزان)، (همدان طراش ٢٠٠ خێزان)، (ملا علی داود ٦٠٠ خێزان)، (مجید خلیفە ٥٠ خێزان). گوندی (شامامەڕ) دانیشتوانەکەی لە کورد و عەرەب پێکهاتووە و هیچ کێشەیان نییە. ئەو گوندە عەرەب نشینانەی لە گوێڕ کە ئاوەدان کراونەتەوە ئەمانەن (شەرائع، ابو جەردە، هەوێرە، مرگێبە)، بەڵام هەردوو گوندی (ابو شیتەو خالند) لە گوێڕ کە عەرەب نشینن ئاوەدان نەکراوەتەوە.

نەجات عەلی، بەرپرسی میحوەری مەخمور لە هێزەکانی پێشمەرگە ئاماژە بەوە دەکات کە لە بەرواری (2014/8/10) سەنتەری ناحیەی گوێر و ئەو گوندانەی دەکەونە سەر ڕێگای (هەولێر-گوێڕ) ئازادکراون و لە ئێستادا واقعی ناوچەکە بەم شێوەیەی خوارەوەیە:

- ئەو گوندە کوردنشینانەی کە لە سنووری ناحیەی گوێڕ لە ژێر دەسەڵاتی داعش ئازادکراون بریتین لە (گعێتل، زاگە، شەمشولە، گامێشتەپە، کڵاوڕەش، ماجید، کەپران، تەل خێم، زمارەی مەرجان، زمارەی گەورە، کوشافی کورد).
- گوندە عەرەب نشین ئازادکراوەکانیش ئەمانەن (سێچالە، مەچلوبە، حەویچکە، شەرایع، مەجید خەلیفە، ئەبو جەردەتاڵ، ئەبوجەردەکۆن، تراش، عەلی مەلاداود، ئوم مەرگیبە).
- ئەو گوندانەی دانیشتوانەکەی پێک دێن لە کورد و عەرەب بریتین لە (ئەبوشیتە، هەوێرە دەرماناوا، زمارەی عەبدوڵلا، ساقیە، کوشافی عەرەب).
- ئەو گوندانەی کە کوردو عەرەب تێدا نیشتەجێن بریتین لە (دەرمانەوە، کوشافی عەرەب، ،ساقیە، زمارەی عەبدوڵلا، ئەبوشیتە، هەوێرە).
- سەنتەری ناحیەی گوێڕ و گوندەکانی (کوشافی کورد، کوشافی عەرەب، زمارەی گەورە،ساقیە زمارەی مەرجان، زمارەی عەبدوڵلا، سێچاڵە، دەرمانەوە، کەپران، ئەبوشیتە، گعێتل) تا ئێستا ئەو گوندانە چۆڵن، چونکە دەکەونە سەر هێڵی تەماس تەنها گوندەکانی (دەرمانەوە، سێچاڵە) نەبێت.
- گوندەکانی (هەوێرە، گعێتل، شەمشولە، زاگە، دەرماناوە، ماجید، کڵاوڕەش، گامێشتەپە و تەل خێم) دوای ئازادکردنەوەیان لەلایەن هێزەکانی پێشمەرگەوە دانیشتوانەکەی گەڕاونەتەوە شوێنی خۆیان.

- ئەوگوندانەی لەبەر هاوسنووریان لەگەڵ چەکدارانی داعش خەڵکەکەی ناتوانن بگەڕێنەوە شوێنی خۆیان بریتین لە: (گعێتل، ئەبوشیتە، کەپران، سەنتەری ناحیەی گوێڕ، زمارەی عەبدوڵلا، زمارەی مەرجان، زمارەی گەورە، ساقیە، کوشافی کورد، کوشافی عەرەب).
- سەنتەری ناحیەی گوێڕ و خەڵکی گوندەکانی (ابوشیتە، شەرایع، حەویجە، مەچلوبە و ئوم مرگیبە) پەیوەندیان بە چەکدارانی داعش کردووە و لە دژی هێزەکانی پێشمەرگە جەنگاون.
- خەڵکی ژمارەیەک گوند لە سنووری ناحیەی گوێڕ مەترسین بۆ سەر هێزەکانی پێشمەرگە و زانیاری بە چەکدارانی داعش دەدەن ئەمانەن (خالّند، ابوشیتە، ئوم مرگیبە، حەویجکە، شەرایع، ئەبو جەردەی کۆن، مەچلوبە، سێچاڵە، و هەوێرە).

دەزگای گشتی کاروباری مین لە هەرێم دەڵێت بوونی مینی چێندرا و بۆمبرێژکردنی خانووەکان لە میحوەری گوێڕ کارێکی کردووە دانیشتوانی ژمارەیەکی زۆر لە گوندەکان نەتوانن بگەڕێنەوە سەر ماڵ و حاڵی خۆیان. دەزگای گشتی کاروباری مین لە میحوەری گوێڕ سەردانی نۆ گوندیان کردووە و پاکسازییان تێدا ئەنجامدراوە، دوو سەد و نەوەد و نۆ مین، پاشماوەی ERW و بۆمبی چێندراویIED لەناوبراوە، و رووبەری نەوەد هەزار مەتری دووجا پشکنین و چاوساغی بۆ کراوە. هەفتانە دوو تیم تەرخانکراوە بۆ سەردانکردنی کەمپی ئاوارەکان و هۆشیارکردنەوەی هاووڵاتییانی ناوچە ئازادکراوەکان لە مەترسی مین و عبوە ناسفە. بری دوو سەد و شەست و شەش IED لە ناوبراون، سەد و حەفتاوچوار IED و هەشتا و سێ مینی دژە کەسی پوچەڵکراونەتەوە، هەروەها سێزدە پارچە لە پاشماوەی جەنگی ERW لەناوبراوە. هەروەها سێ خانوو و مزگەوتێکی بۆمبرێژکراو پاککراونەتەوە و سێ خانوو و پردێکی بۆمبرێژکراو تەقێندراوەتەوە و هەزاران مەتری چوارگۆشە بەهۆی بوونی مین، پاشماوەی جەنگی و عبوە ناسفە پشکێنراون.

میحوەری رۆژئاوای موسڵ (دەڤەری شنگال، و انکێ، زوممار، رەبیعە، سنونێ):

عیسمەت رەجەب، فەرماندەی پێشمەرگە لە ناوچەی رۆژئاوای موسڵ ئاماژەی بەوە کردووە کە ناحیەکانی وانکێ، زوممار، رەبیعە، سنونێ و سەرجەم گوندەکانی سەر بەم ناحیانە هاووڵاتی کورد و عەرەبی تێدا دەژی، سەرجەم گوندەکانی ناحیەی (رزگار- رەبیعە- وانکێ) کە خەڵکەکانیان کورد و عەرەبن گەڕاونەتەوە شوێنی خۆیان. سەبارەت بە ناوچەی شنگال سەرجەم گوندەکانی سەر بەم قەزایە ئەوانەی کە ئازاد کراون لەبەر نەبوونی خزمەتگوزاری خەڵکەکەی ناتوانن بگەڕێنەوە. لەلایەکی دیکەوە، لەم ناوچانە هێلی تەماس لەگەڵ داعش زیاتر لە (800) کیلۆمەترە و خەڵکی ئەم گوندانە لەبەر بۆردمانکردنی بەردەوامی داعش لەسەر گوندەکانیان مەترسی دزەکردنی داعش بۆ ناو گوندەکانیان و ئەنجامدانی کاری تیرۆرستی، هۆکاری دیکەن کە خەڵک ناتوانن بگەڕێنەوە. هەروەها لەکاتی هێرشی داعش بۆ سەر سەرنگەرەکانی پێشمەرگە رۆژی (2014/8/3) وە لەکاتی پاشەکشە کردنی پێشمەرگە سەرجەم گوندە عەرەب نشینەکان تەقەیان لە هێزەکانی پێشمەرگە کرد لە گشت لایەکەوە کە بووە هۆی شەهید بوون و ئەسیرکردنی ژمارەیەکی زۆر پێشمەرگە.

دەڤەری شنگال:

بەپێی زانیاریەکانی بەڕێز خەیری بۆزانی، بەڕێوەبەری گشتی کاروباری ئێزیدیەکان لە وەزارەتی ئەوقاف ژمارەیەکی زۆر لەو گوند و کۆمەڵگا و شارەدێیانەی کە لە باکووری شنگالن رزگارکراون و ئێستا کورد و عەرەب تێیدا دەژین و هەندێکیشیان بەهۆی نەبوونی خزمەتگوزاری و هۆکاری ئەمنی ناتوانن بگەڕێنەوە سەر ماڵ و حاڵی خۆیان:

- ئەو گوند و کۆمەڵگا و شارەدێیانەی کە لە باکووری چیای شنگال رزگارکراوان و ئێستا کورد و عەرەب تێیدا دەژین ژمارەیان ٢٨ گوند (سیحا، سیبا عەزام، شەعلان، گری رزکا، کولات، کرشبک، کورمز، زیروان، شۆرکا، بارا ، قەنی، جمی جەفرا، قوجا جەمی، شنانیک، گوڵخان، تربکا، قویس، حەساریّ، حلقی گوندی قیرانکێ، جفریی، بارا، قاسم مەلکو، داود رەشوکا، کەنداله، مەلەک، سمی هێستر، کولکا، کرسی)، و 8 کۆمەڵگا (حەردان، زۆراڤا، کوهبل، بۆرک، دەهولا، دووگری، خان سوور، ناحیەی سنوونی)ن.
- ئەو گوندانەی دوای رزگار کردنیان چۆڵ کراون و خەڵکەکەی لە کورد و عەرەب و پێکهاتەکانی دیکە پێکهاتوون، ژمارەیان (٢3) گوندە کە ئەمانەن (گریّ زرکا، سایر، چرێ، خازۆکا، ئوم خەباری، هەلوم، رجم العبد، تەل مشرف، بئر قاسم، سەحل، حەساویک، زکو، جەدیدە الفاو ، بەنی سەبعە، عەلی هیلال، مجولێ، قاسم مەلکو، بارا، داود ڕەشوکا، جفیرێی، زیروان، کورمز، گرشەبەک).
- ئەو گوندانەی کە دەکەونە نزیک هێڵی تەماس لە باکووری چیای شنگال و خەڵکەکەی ناتوانن بگەڕێنەوە ئەمانەن (خرانیا، برانا، گرشەبەک، کورمز، بارا، قاسم مەلکو).
- ئەو گوندە عەرەبانەی کە خەڵکەکەی پەیوەندییان بە داعشەوە کردووە لە باکووری چیای شنگال بریتین لە گوندەکانی (کري زرکا، السایر، جری، خازوکا، ام الخباري، هلوم، رجم العبد، تل مشرف، بئر قاسم، السحل، الحصاويك، الزكو، الجديده، الفاو، بني سبعه، علي هلال، مجولي، قاسم ملكو، بارا،داود ڕشوکا، جفيريي، زيروان، كورمز، گرشبك).
- ئەو گوندە عەرەبانەی کە شەڕ و پێکدادان تێیدا روویداوە و خەڵکەکەی دژی پێشمەرگە شەڕیان کردووە لە باکووری چیای شنگال ئەمانەن (كولات، الجاسم،تل الشور، كري زركا، السایر، جري، خازوكا، ام الخباري، هلوم، رجم العبد، تل مشرف، بئر قاسم، السحل، الحصاويك، الزكو، الجديدة، ف، بني سبعه، علي هلال، مجولي، قاسم ملكو، بارا، داود رشوكا، جفيريي، زيروان، كورمز، كرشبك).

بەپێی هەمان سەرچاوە ئەو گوند و کۆمەڵگا و شارەدێیانەی لە باشووری شنگالن رزگارکراون و ئێستا کورد و عەرەب تێیدا دەژین و هەندێکیشیان بەهۆی نەبوونی خزمەتگوزاری و هۆکاری ئەمنی ناتوانن بگەڕێنەوە سەر ماڵ و حاڵی خۆیان ئەمانەن:

- ئەو گوند و کۆمەڵگایانەی کە رزگارکراوان و ئێستا کورد و عەرەب تێیدا دەژین لە باشووری چیای شنگال ژمارەیان (٢0) گوند و کۆمەڵگا و شارەدێن کە ئەمانەن بریتین لە (کرانیە، شێخ خنس، ئالخان، نمیلی، زلیلی، باجبسی، مهیرکا، سولاغ، قزلکند، خراپ سوورک، کابارا، زومانی، قسرکی، زرافکێ، وەردیە، جەدالە، نسیریە، کۆجک، عەلی حەیدەر، حەمی).
- ئەو گوندانەی دوای رزگار کردنیان چۆڵ کراون و خەڵکەکەی لە کورد و عەرەب و پێکهاتەکانی دیکە پێکهاتوون ژمارەیان (١٢)

گوندە کە ئەمانەن (کرانی، خنس، خان، نمیری، باجبسی، نسیری، زومانی، قزلکند، کابارا، قسرکێ، ورەدیە، زرافکێ).

- ئەو گوندانەی کە دەکەونە سەر هێڵی تەماس لە باشووری چیای شنگال و خەڵکەکەی ناتوانن بگەڕێنەوە ئەمانەن (سەکینیە، رسکا، کانیا عیدۆ، کانیا عەفدی).

- ئەو گوندە عەرەبانەی کە خەڵکەکەی پەیوەندییان بە داعشەوە کردووە لە باشووری چیای شنگال ئەمانەن (عين طلاوي، عين حصان، عين حصان وسطى، عين حصان شمالي، عين حصان جنوبي، ام الشبابيط، ثلاثات، شرائع الشمالية، شرائع الجنوبية، شويره، عزيز اغا، الاكسع، فرايج العامود، سيبايات حروش، خراب جعاب، ابو بريع، محل، قصر الجنسيات الشمالية، الجنسيات الجنوبية، سيبايات عماش ، هذيل الكبير، هذيل الوسطى، هذيل الشرقي، ام الزنابير، ام عامر، خنس، عين غزال، فتحي، خيلو، عين فتحي جنوبي، بسكي شمالي، بسكي جنوبي، مالحات الشمالية، مالحات الجنوبية، القاهرة، رفيع، قبة وهبي، تل عواد، تل العرج،ابو خشب، خراب الكري، النوفلي ، خراب بازار، خيرافا، كرعانا، خويتلا، الوحدة الرشيدية، تل غنم، ابو الرأسين، الثورة، باب الخير، الطير، مرزوكت المركب، ابو طاكية، زعلانة، جاير، عالية الميدان، الديبان، ام جريس).

- ئەم گوندانەی لە سەرەوە باسکراون دەکەونە سەر سنووری سوریا لە هێڵی سنووری نێوان خانسور و لەلایەن (یەپەگە) تێکدراون.

- ئەو گوندە عەرەبانەی کە شەڕ و پێکدادان تێیدا روویداوە و خەڵکەکەی دژی پێشمەرگە شەڕیان کردووە لە باشووری چیای شنگال ئەمانەن (حردان، كرشبك، كرعانة، ابو خويمة، خويتله، خراب بازار، الوحدة، باب الخير، الثورة، ابو رأسين، خيلو، عين غزال، عين فتحي، قيروان، بليج، خنس، تل عرج، بسكي شمالي، بسكي جنوبي، مالحات شمالي، مالحات جنوبي، ابو خشب، رفيع).

- لەم شوێنانە پێشمەرگە لەلایەن خەڵکی مەدەنی شەهید کراوە و لە گوندی کرزرك دوو پێشمەرگە شەهید کراون، و لە گوندەکانی کولات، تل شور و الجاسم، بەهۆی بوونی بۆمبی چێندراوەوە ژمارەیەک پێشمەرگە شەهید بوون. رۆژی چوارشەممەی رێکەوتی 2-12-2015، لە ئەنجامی تەقینەوەی بۆمبێک لە خانوویەکی گوندی جدارای لە شنگال حەوت پێشمەرگە شەهید بوون.

هۆکاری پەیوەندیی کردنی ژمارەیەک لە گوندە عەرەبەکان بە داعش و وێران کردنی گوندی ئێزیدییەکان و کوشتن و رفاندنی ئافرەتەکانیان دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە ئەوان سوننەن و هەست بە چەوسانەوە دەکەن، لە رووی دەروونییەوە ئامادەکارییان هەبووە بۆ پێشوازی کردن لە فکری توندڕۆیی، و بەشی هەرە زۆریشیان شانەی نووستوون، رق و کینەیەکی زۆریان بەرامبەر بە ئێزیدییەکان هەیە، چونکە سەرکردایەتی کوردستان رێز و پێگەیەکی تایبەتیان بە ئێزیدییەکان داوە و پۆستیان لە حکومەتی هەرێم هەیە، حکومەتی هەرێمیش بەردەوام هەوڵی باشتر کردنی ئاستی بژێوی ژیانیانی داوە، چاو برینە ماڵ وموڵکی ئێزیدیەکان و تاڵان بردنیان، بە هۆی جیاوازیی ئایینییەوە، چونکە ئێزیدییەکان بەکافر دەزانن وماڵ و حاڵیان بە حەڵاڵ دەزانن بۆ خۆیان.

ناحیەی وانکێ:

عیسمەت رەجەب، فەرماندەی پێشمەرگە لە ناوچەی رۆژئاوای موسڵ جەخت لەسەر ئەوە دەکاتەوە لە سنووری لقی موسڵ هیچ گوندێکی ئازاد کراو نییە کە کورد و عەرەب پێکەوە تێیدا بژین، تەنیا یەک گوند هەیە بە ناوی (باب نێت) کە دانیشتووانەکەی لە (کورد، عەرەب، تورکمان) پێکهاتووە. عەرەبەکانی ئەم گوندە روویان لە موسڵ کردووە، بەڵام کوردەکان کە لە هۆزی (کیکان)ن و تورکمانەکان کە شیعە مەزهەبن گەڕاونەتەوە گوندەکە و ژیانیان ئاسایی و پارێزراوە. دوای ئازاد کردنی ناوچەکە (٤) گوندی کورد کە لە هۆزی (کیکان)ن لەوانە (تلعدس، منار، خرابکێ) گەڕاونەتەوە سەر ماڵ و حاڵی خۆیان.

لەو سنووره تا ئێستا هیچ گوندێک نییە کە لەبەر نەبوونی خزمەتگوزاری خەڵکەکەی نەگەڕابێتەوە، (٦) گوند دەکەونە هێڵی پێشەوەی سەنگەره کانی پێشمەرگە لەوانە (دێرم توسە، مەشرف، دەواسە، دەوانوش، تنیە، مسرچ) خەڵکی گوندی (دێرم) هاوکاری و پشتیوان و چەکداری داعشن تەنانەت نزیکەی(١٠٠) کەسیان لە کاتی شەڕ کردن دژی پێشمەرگە کوژراون، ئێستا هەموویان لە موسڵ نیشتەجێن و خۆیان ناگەڕێنەوە.

خەڵکی گوندەکانی دیکەش گواستراونەتەوە بۆ کۆمەڵگای (گرماڤا) لە ناحیەی باعەدرێ، چونکە دەکەونە سەر هێڵی تەماس ئەمەش مەترسی لەسەر ژیانیان درووست دەکات، هەروەها بەشێکیان لە رێگای تەلەفۆنەوە زانیارییان بە چەکدارەکانی داعش داوە و لە رێگای ئەوانەوە داعش لە ئاو دەپەڕینەوە، بۆ نموونە خەڵکی گوندەکانی (تنیە و مسرچ) بۆمبیان لەسەر رێگای پێشمەرگە دادەنا کە لە ئەنجامی تەقینەوەی یەکیان فەرماندەی سوپای ٢ و دوو ئەفسەر بریندار بوون، هەروەها بە هاوکاری خەڵکی گوندەکانی (دەواسە و دەوانش) لەگەڵ داعش (١١) پێشمەرگەی قارەمان شەهید بوون و ژمارەیەکی دیکەش بریندار بوون.

لەو سنووره (٢٩) گوندی عەرەب هەیە کە زۆربەیان پەیوەندییان بە داعشەوە کردووە و دژایەتی کورد دەکەن و پێشتریش پەیوەندییان لەگەڵ تیرۆریستان هەبووە، تا ئێستا هیچ لە چەکدارانی ئەم گوندانە نەگەڕاونەتەوە و ژمارەیەکی زۆریشیان کوژراون، هەروەها رێژەیەکی کەم لە دانیشتووانی ئەم گوندانە لە کوردستان ئاوارەن. بۆنموونە لە گوندەکانی (محوێر شیمالی، محوێر جنوبی، سێمەحلە، عمار کبیر، عمار بیت، شیحلیە، تەلعیە) زۆربەی هەرەزۆریان پەیوەندییان بە داعشەوە کردووە و دژی پێشمەرگە لە شەڕدان، گوندەکانی (مشرف، دەواسە، دەواش، تنیە، مسرچ) وێران نەکراون، بەڵام گوندی (دێرم توسە) بەشێکی کەمی وێران بووە.

رەبیعە وزوممار:

بەپێی زانیاریە سەربازیەکان و دامودەزگا ئەمنیەکان کە لەو ناوچانە بوونیان هەیە (ئاسایشی دهۆک)، ئاماژە بەوە دەکەن کە ناوچەکانی (رەبیعە و زوممار) و گوندە رزگارکراوەکانی ناوچەی (ئاڤگەنی) لەو ماوەیەی کە ئەم ناوچانە لەژێر دەسەڵاتی (داعش)دا بوون چەندین باڵەخانەی حکومی و سەربازی، خانووی کارمەندانی ئاسایش، فەرمانبەرانی حکومەتی هەرێمی کوردستان، و کارمەندانی حکومەتی عێراقی لەم ناوچەیە تێکدراون و تەقێندرانەوە. چەندین شوێنەواری دێرینی ناوچەکە

تێکرداون و تاڵان کراون، هەروەها ژمارەیەک لە دانیشتوانە عەرەبەکانی ئەم سێ ناوچەیە پەیوەندییان بە داعشەوە کرد و بەیعەتیان دایە ئەم رێکخراوە تیرۆریستیە، بۆیە چەندین پێشمەرگە بە دەستی ئەوان شەهید بوون و هەندێکیان دایە دەست داعش.

بەشێک لە دانیشتووانی ئەم ناوچانە بوونەتە ئەمیر و سەرکردە و گوندەکانی خۆیان چۆل کردووە و روویان لە موسڵ کردووە، لە ئێستادا دژی پێشمەرگە شەڕ دەکەن وەک گوندەکانی (بەرزانکێ، خراب التبن، خراب العاشق، عين الفرس، شیخان، عين مانع).

لە گوندەکانی دیکە دانیشتووانەکانی کە لە کورد و عەرەب پێکهاتوون گەڕاونەتەوە سەر ماڵ و حاڵی خۆیان، تەنیا ئەوانە نەبێت کە پەیوەندییان بە داعشەوە کردووە و روویان لە موسڵ کردووە و بەشێکیان لە شەڕەکانی شنگال و تەلعفەر و موسڵ و رومادی کوژراون، هەروەها ئەو گوندانەی دەکەونە سەر هێڵی تەماسی نێوان پێشمەرگە وداعش کە کورد و عەرەبن، بەشێکی زۆریان بە رەزامەندی خۆیان چۆلکراون و بەشێوەیەکی کاتی بۆ پاراستنی ژیانیان لە سەنگەرەکان دوورخراونەتەوە و دابەشکراون.

ژمارەیەک لەم گوندانە لەلایەن (رێکخراوی خێرخوازی بارزانی) و رێکخراوە بیانییەکان هاوکاری کراون و بە هیچ شێوەیەک لەلایەن دام و دەزگاکانی حکومەتی هەرێم جیاوازی نەکراوە لە نێوان کورد و عەرەب و پێکهاتە ئایینی و مەزهەبی و نەتەوەکانی دیکە لە رووی هاوکاری کردنیان. ئەگەر هەندێک لە گوندەکان زیانیشیان پێگەیشتبێت ئەوا بەهۆی شەڕ و پێکدادان و بۆردومانی فڕۆکەی هاوپەیمانان و ئۆتۆمبێلی بۆمبڕێژکراوەوە بووە.

ناحیەی زوممار:

فەریق جەمال، سوپاسالاری هێزەکانی پێشمەرگە لە حکومەتی هەرێم پێی راگەیاندین ئەو گوندانەی لەلایەن هێزی پێشمەرگەوە رزگار کراون لە ناوچەی زوممار و ئێستا خەڵکی تێدا دەژین بەم شێوەیەی خوارەوەیە:

- ئەو کۆمەڵگا و گوندە کوردنشینانەی لەلایەن هێزی پێشمەرگەوە رزگار کراون ئێستا خەڵکی تێدا دەژین ئەمانەن (سحێلا، چخری، عمر خالد، چم بهيف، گربیر، عين عويس، خانا تحتك، حمد اغا، برديا، مشروع ری الجزيره، سێ قبات، چەم لگلەگ، تلموس، گربقل، کانی شيرين ژير، کانی شيرين ژور، شكاك، سحل الحمد، حمو گلو، جصه، بەر شور، کارێز، حكنه، کوبانی، گرگاميش، كوزگيران، شيبانا، شلگيەژور، چەم بەهيف ژير، شلگيەژير، گرڤر، تل خضر).
- ئەو کۆمەڵگا و گوندە عەرەب نشینانەی لەلایەن هێزی پێشمەرگەوە رزگار کراون ئێستا خەڵکی تێدا دەژین ئەمانەن (جزرونيه، صمود، معسكەر دوميز، أبو وجنه، طيبهالرياح، مصيفنه، جيساری، بازله، صوفيه، گوندێ عين زاله، دنو، أبو ونی الشماليه، سليحه، جمروت،تل الريم، تل الذهب، اهضيمه، اسکی موسڵ، عين زاله).
- ئەو کۆمەڵگا و گوندانەی لەلایەن هێزی پێشمەرگەوە رزگار کراون ئێستا هەموو پێکهاتەکان ئاشتیانە پێکەوە دەژین ئەمانەن (دوميز، خمروك، عين زاله).

ئەم سەرچاوە ئاماژە بەوەش دەکات ئەو گوندانەی زوممار کە پاش رزگارکردنیان چۆڵکراون ئەمانەن:

- ئەو گوندانەی زوممار کە چۆڵکراون، چونکە دەکەونە سەر هێڵی تەماس و مەترسی لەسەر ژیانیان هەیە (کەسك، قادسیە، شندوخا، سهلج، صقور، عین فرس).
- گوندی رەڤینە دەکەوێتە نزیک گوندی (بەرزانکێ) و شەڕێکی قورس تێیدا روویدا، گوندەکە وێران نەکراوە، بەڵام کەسی تێدا ناژی. خەڵکی ئەم گوندە لە ناوچەکانی (ئەسکی موسڵ، هضیمە، تل الذهب، تل الریم) نیشتەجێ کراون لە لایەن حکومەتی هەرێم و رێکخراوی خێرخوازی بارزانی و رێکخراوە نێودەوڵەتییەکانی دیکەوە لەرووی (ئازوقە، سوتەمەنی، دەرمان، کەلوپەلی ناوماڵ و جلوبەرگەوە) هاوکاری کراون.

بەپێی ئەو زانیاریانەی کە لەلایەن بەڕێز، نەورۆز بەرێوەبەری ئاسایشی ناوچەی زوممار پێماندراوە ئەو گوندانەی ناوچەی زومار کە خەڵکەکەی پەیوەندییان بە داعشەوە کردووە و دژی پێشمەرگە شەڕیان کردووە ئەمانەن:

<u>گوندی بەرزانکێ:</u> خەڵکی ئەم گوندە لە نەتەوەی عەرەبن لە هۆزی (جحێش) لە ساڵی (٢٠٠٣)ەوە گروپە تیرۆریستییەکان لەم گوندە بوونیان هەبووە، لە (2014/8/2) تیرۆریستانی داعش لە نێو خەڵکی ئەم گوندە پەیدابوون و دژی حکومەتی هەرێم و حکومەتی عێراق دەستیان بە شەڕ کرد، هەر لە ساڵی (٢٠٠٣)ەوە زۆربەی بەرپرسانی (داعش و قاعیدە) لە (موسڵ و زوممار، و رەبیعە و تەلعفەر) خەڵکی گوندی (برزانکێ) بوون و هاوکاری تیرۆریستانی داعشیان دەکرد و چەندین کۆگای دروستکردنی بۆمب لەو گوندە هەبوون لەوانە (عبدالکریم الغضبان، علی الغضبان، علی اسود، دریعی احمد حسن، محمد حسین دهش/ مفتی شرعی، شلاش حسین دهش، محمد محمود حنیە/ کوژراوە، محمد عبدالمحسن/ امیر، عبد طه حسن جرجس/شرعیە). لە رۆژی2014/8/2 زۆربەی دانیشتووانی گوندەکە یەکسەر جلوبەرگی ئەفغانییان پۆشیوە و لەگەڵ داعش دەستیان بە شەڕ کرد دژی پێشمەرگە، هەروەها چەندین ئۆتۆمبێلی بۆمبرێژ کراو لەلایەن خەڵکی ئەم گوندە بە هێزەکانی پێشمەرگەوە تەقێندراوەتەوە و ئەم گوندە یەکێک بوو لە سەنگەرە بەهێزەکانی داعش و پێکدادانی بەهێز چەکی جۆراوجۆر بەکارهاتووە، بەشێکی خەڵکی گوندەکە کە چەکداری داعش بوون بە دەستی پێشمەرگە و سوپای عێراق کوژراون هەروەها فڕۆکەکانی هاوپەیمانان گوندەکەیان بۆردومان کرد بۆیە دانیشتوانەکانی روویان لە شاری موسڵ کرد لە خانووی کورد و شیعە و کریستیانەکان نیشتەجێ کراون.

دوو خانەوادەی گوندی (بەرزانکێ) دژی داعش بوون ئەوانیش خانەوادی (سلیڤانی) کە کوردن و خانەوادەی (الشاهر) کە لە هۆزی (جبور)ن. خانەوادەی (سلیڤانی) کە ژمارەیان (٣٠) خانەوادە دەبێت هەر لە کۆنەوە لەو گوندە نیشتەجێ بوون، بەڵام کاتێک داعش هێرشی کرد شوێنەکانی خۆیان جێهێشت و داعش خانووەکانیانی تەقاندەوە. خانەوادەی (الشاهر) کە لە هۆزی (جبور)ن هەر لە ساڵی(٢٠٠٥)ــەوە دژایەتی تیرۆریستانی رێکخراوی (قاعیدە)یان کرد، چونکە قاعیدە (١٠) کەسی ئەم خانەوادەی تیرۆر کرد، بۆیە کاتێک داعش ناوچەکەی داگیر کرد ئەندامانی ئەم خانەوادەیە روویان لە ناوچەکانی ژێردەسەڵاتی حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆیە داعش نزیکەی (٧٠) خانووی ئەم خانەوادەی تەقاندەوە. گوندی بەرزانکێ وەک سەربازگەیەکی لێهاتبوو بۆ تیرۆریستیان داعش وئێستا زۆربەی دانیشتوانی لە بعاج، موسڵ و سوریان، تەنیا ئەم دوو

خانەوادەیە (سلیڤانەیی و الشاهر) گەڕاونەتەوە ناوچەکە و لەلایەن حکومەتی هەرێمەوە هاوکاری کراون.

لە لایەکی دیکەوە (٢٤) هاووڵاتی کوردی ئێزیدی کە خەریکی کشتوکاڵکردن بوون لەلایەن خەڵکی (بەرزانکێ)وە کوژراون لەوانە: (جمیل محمدوك، اسماعیل احمد سماك، صلاح عبداللەنواف) هەروەها (13) پێشمەرگە لە کاتی پاشەکشێ لە کومپانیای نەوتی عین زالە بە دەستی ئەوان شەهید کراون، جگە لەوەی پێش ئێستا چەند جارێک بۆری غازی عەین زالە لە ناوچەی زومار تەقێندراوەتەوە و تیرۆریست (هاشم علی محمدوك) لە کاتی دانانەوەی بۆمب بۆ تەقاندنەوەی بۆرییەکە کوژراوە و هەردوو تیرۆریست (لیث نواف وسعود نواف) لە کاتی دانانی بۆمب (عبوەناسفە) کوژراون. دوای ئازاد کردنی ناوچەکەی گۆڕێکی بە کۆمەڵ لە نزیک گوندی ناوبراو دۆزرایەوە کە کوردی ئێزیدی و پێشمەرگە بوون و لەلایەن ڕێکخراوەکانی مافی مرۆڤ هەڵکەندراوە.

<u>گوندێ شێخان:</u> لە نەتەوەیعەرەبن هۆزی (شەرابی) شێخەکانیان کۆنە ئەفسەر وپلەدار و ئەمنی ڕژێمی بەعسی بوون، کاتێک داعش هاتە ناوچەکە سەنگەریان دانا بۆ ئەوەی ڕێگا لەو پێشمەرگانە بگرن کە لە گوندەکە مابوونەوە و، ژمارەیەک لە پێشمەرگەیان شەهید کرد و چەک و کەلوپەلەکانیان بە تالان برد لە هەمان کاتدا ئاڵای داعشیان لە گوندەکە بەرز کردەوە. دوای ئەوەی پێشمەرگە دەستی بە هەڵمەتی ئازادکردنەوەی ناوچەکە کرد گوندی (شێخان) سەنگەری پێشەوەی شەڕی نێوان پێشمەرگە و تیرۆریستانی داعش بوو، خەڵکی گوندەکە هاوکاری داعشیان کرد و ڕۆژانە خواردنیان بۆیان ئامادە دەکرد و دوای ڕزگار کردنی زۆر کەلوپەلی داعش دۆزرایەوە و وەک تۆماری پاسەوانی و چالاکییەکانیان دەرکەوت کە زۆریان پەیوەندییان بە داعشەوە کردووە و ئێستا لە موسڵن.

<u>گوندێ گرکافر:</u> زۆر لە دانیشتوانی ئەم گوندە پەیوەندییان بە داعشەوە کردووە و دژی پێشمەرگە و هێزە عێراقییەکان شەڕیان کردووە. ژمارەیەک پۆلیس و پێشمەرگە بە دەستی خەڵکی ئەم گوندە شەهید کراون دوای مینڕێژکردن و تەقاندنەوەی ژمارەیەک ئۆتۆمبێل لە سەنتەری گوندەکە. لە کاتی ڕزگار کردنی گوندەکە شەڕی قورس ڕوویدا و هەموو جۆرە چەکێکی تێدا بەکارهات، فڕۆکەکانی هاوپەیمانان گوندەکەیان بۆردومان کرد و بەو هۆیەشەوە ژمارەیەک خانوو وێران بوون. زۆربەی لە دانیشتووانی گوندەکە پەیوەندییان بە داعشەوە کردووە و تا ئێستاش لە موسڵ و بەعاج و تەلعفەر هاوشانی داعش شەڕ دەکەن و شێخ و ریش سپییەکانیشیان هەموویان لەگەڵ داعشن.

<u>گوندی خراب التبن:</u> دانیشتوانی ئەم گووندە روویان لە شاری موسڵ کردووە و زۆربەیان پەیوەندیان بە تیرۆریستانی داعشەوە کردووە، ئەوان بە سەختی هێرشیان کردووەتە سەر هێزەکانی پێشمەرگە و پۆلیسی عێراق، کەچی گووندەکە وەک خۆی ماوەتەوە بەڵام کەسی تیدا نیە.

<u>گوندێ خراب العاشق:</u> هاوشێوەی گوندی خراب التبن زۆربەیان لەگەڵ داعش بوون و دژی پێشمەرگە و پۆلیسی عێراق شەڕیان کردووە، بۆیە ڕوویان لە موسڵ کردووە و گوندەکەیان وێران نەبووە، بەڵام کەسی تێدا نییە.ئێستا خەڵکی گوندی (بشار) کە عەرەبن لە هۆزی جحێش ئاوارە بوون بەهۆی نزیکی گوندەکەیان لە سەنگەرەکانی داعش و گەیشتنی هاون بە ناوچەکەیان، ئەمانە لە گوندی (خراب العاشق) نیشتەجێ کراون.

<u>کۆمەڵگای صوفیە</u>: موختاری کۆمەڵگاکە و شێخەکەیان بە ناوی (محمود کنحور) کە یەکێکە لە بەرپرسەکانی داعش لە موسڵ، هەروەها زۆربەی دانیشتوانی گوندەکە پەیوەندییان بە داعشەوە کردووە و ئێستا لە موسڵن، گوندەکە وێران نەبووە و ئێستا ژمارەیەک لە دانیشتووانەکانی لە سەر ماڵ و حاڵی خۆیانن.

<u>گوندێ عین مانع</u>: عەرەبی سەر بە هۆزی (حسونی)ن و زۆربەیان پەیوەندییان بە داعشەوە کردووە، ئەوان دژی پێشمەرگە و هێزەکانی عێراق شەڕیان کردووە، ئێستا بەشێکیان پلەی ئەمیریان هەی. دوای ئەوەی پێشمەرگە پێشڕەوی کرد بۆ ئازادکردنەوەی گوندەکان، شوێنی خۆیان جێهێشت، گوندەکە وێران نەبووە، بەڵام کەسی تێدا ناژی.

<u>ناوچەی رەبیعە:</u>

بەپێی سەرچاوەکانمان لە ئاسایشی زوممار، سوپاسالاری هێزەکانی پێشمەرگە و هێزەکانی پاسەوانی سنوور رەوشی ناوچەکە بەم شێوەیەی خوارەوە گۆڕانکاری بەسەردا هاتووە:

- ئەو گوندانەی ناوچەی رەبیعە کە دانیشتووانەکەی کوردن و دوای رزگار کردنی لەلایەن پێشمەرگەوە خەڵکەکەی گەڕاوەتەوە سەر ماڵ و حاڵی خۆیان ئەمانەن (علی عبار، ئیسکا، علیوکا، ماسکا، کەلهی، وەلید (گاوس)، کوندی بهار (ام الربیعن).

- ئەو گوندانەی ناوچەی رەبیعە کە دانیشتووانەکەی کوردن و دوای رزگار کردنی لەلایەن پێشمەرگەوە خەڵکەکەی گەڕاوەتەوە سەر ماڵ و حاڵی خۆیان ئەمانەن (المومی، تل وردان، عوینات، موەشە، ابوگولە، تل الهوی، تل گلب، تل سمیر، تل حیال، ابو حجیرە، ابوخشب، ام کیف، کران، کوبر، مناعیە، مرە، بوپە، بئر عکلە، عویسیە، مشرف، الابطخ مشیرفە، ابگخ الشور، مجلجە، ام رچمە، رجم الحسن، الرمو، تل منیف، تل الشور، بئر لافی، العبدە، الرملیە، الجفال، شعلان، العزائم ، جوهریە، جدیدە، الجاسم، البزونە، نعیم، بئر شفك، الراویە، عصریەسیحە، سیحەفضلیە، صالحیەهلوم، باشات، ابوحنایە، العامودیە، بیادر العجیل، الاخوە، بئر خطاف، خبازە، الانوار، گرصور، مشیرفە).

- تەنها یەک گوند هەیە لە ناوچەی رەبیعە کە دانیشتووانەکەی کورد و عەرەبن و دوای رزگار کردنی لەلایەن پێشمەرگەوە خەڵکەکەی گەڕاوەتەوە سەر ماڵ و حاڵی خۆیان کە تحتوکا (خان اصفە) یە.

- ئەو گوندە عەرەبنشینانەی رەبیعە کە چۆل کراون، بەڵام هەموویان وێران نەبوون ئەمانەن(محمودیە، سعودیە، قاهرە، یاسین).

ئەم گوندانە کەسیان تێدا نیشتەجێ نییە، چونکە دەکەونە هێڵی تەماس و پێشتر شەڕیان تێدا روویداوە، بەشێک لە دانیشتووانی گوندەکان لە ناوچەکە ماوەن، بەڵام بەشێکی دیکەیان ناوچەکەیان جێهێشتووە و روویان لە موسڵ کردووە، داعش هەندێک لە خانووەکانی تێکداوە و هەندێکی دیکەشیان بە هۆی شەڕ بۆردومانی فڕۆکەکانی هاوپەیمانانەوە رووخاون.

هەروەها بوونی مینی چێندراو لەم ناوچانە هۆکارێکن بۆ ئەوەی خەڵک نەگەڕێتەوە سەر ماڵ و حاڵی خۆیان و لە میحوەری

ڕۆژئاوای دیجلە (زوممار- ڕەبیعە)، بڕی چوار هەزار و 482 مین و پاشماوەی جەنگی ERW، لەگەڵ پێنجسەد و حەفتاو دوو عبوە ناسفە لە ناوبراون. هەروەها تیمەکانی دەزگای گشتی کاروباری مین هاوکاری تیمەکانی بەڕێوەبەری گشتی تەندروستی دهۆکیان کردووە بۆ بەهاناوە چوونی زیاتر لە شەش هەزار ئاوارەی سنوورەکە.

ناوچەی ئاڤگەنی (عیاضە):

بەپێی سەرچاوە کۆمەڵایەتی و کەسایەتی بەرچاوی ناوچەکە لە هۆزە عەرەبەکان لێرەدا شێخ مزاحم ئەحمەد الحویت، لە هۆزی جحێش وە هەروەها ئاسایشی زوممار ناوچەی ئاڤگەنی لە ڕووی گۆڕانکاریەکانەوە لەپاش هاتنی داعش بەم شێوەیەی خوارەوەیە:

- ئەو گوندە کوردنشینانەی لەلایەن پێشمەرگەوە ڕزگار کراون و ئێستا هاووڵاتیی تێدا دەژین ئەمانەن (گرگامیش، قەسەریچ، فقیروك).
- ئەو گوندە عەرەب نشینانەی لەلایەن پێشمەرگەوە ڕزگار کراون و ئێستا هاووڵاتیی تێدا دەژی ئەمانەن (خویتلە، أبو ونی، العملە، خرمر، برغلیە، بوغە، سحل عبدالهوی، ناصفیە، کاخرتە، بئر الحلو، قصر علوش، ام کیف، مثلثە، هلوم، حرشانیە،ام حجرە).
- ئەو گوندانەی لە ناوچەی ئاڤگەنی چۆل کراون لەبەر ئەوەی دەکەونە سەر هێڵی تەماس و لە سەنگەرەکانەوە نزیکن، بۆیە ئێستا هاووڵاتیانی تێدا ناژین ئەمانەن (کرژ، گول محمد،دلی ، بشار)، ژمارەیەک لە خەڵکی ئەم گوندانە لەسەر داوای خۆیان گوندەکەیان جێهێشتووە و ئێستا لە ناوچەی زوممار لە گوندی (خراب العاشق) نیشتەجێبوون و لەلایەن حکومەتی هەرێم و ڕێکخراوە خێرخوازییەکان هاوکاری کراون.

لەلایەکی دیکەوە، ئاسایشی دهۆک و زوممار ئاماژە بەوە دەکان ژمارەیەک گوند لە ناوچەی ئاڤگەنی هەن کە گومان دەکرێت دەستیان لەگەڵ داعش هەبوویێت و دوای ڕزگارکردنی ناوچەکانیان لەلایەن پێشمەرگەوە دیسان کردەوەی تیرۆریستییان ئەنجام داوە ئەمانەن:

- گوندی بیرک کە دانیشتووانی کوردن، هەندێکیان پەیوەندییان بە داعشەوە کرد و دوای ڕزگار کردنی گوندەکەیان لە ڕۆژی (2015/12/16) گروپێکی تیرۆریستی داعش کە لە (4) خۆکوژ پێکهاتبوو هاتنە ناو گوندەکە بە هاوکاری خەڵکەکەی و هێرشیان کردە سەر بارەگای فەوجی (4) لیوای زوممار و (6) پێشمەرگەیان شەهید کرد و (13)یان بریندار کرد، بۆیە گوندەکە بووە هێڵی تەماس و گوندەکەیان چۆل کرا، بەلام تێک نەدراوە.
- گوندی سحل المالح لە نەتەوەی عەرەبن هۆزی (جحێش) هەندێکیان دەستیان لەگەڵ داعش هەبوو، دوای ڕزگار کردنی لە ڕۆژی (2015/4/21) گرووپێکی داعش بە شەو و دوای هاوکاری خەڵکی گوندەکە دزەیان کرد و شەڕێکی قورس ڕوویدا کە لە ئەنجامدا (١٣) پێشمەرگە شەهید بوون و (٣٠) یان برینداز بوون، هەروەها ژمارەیەک لە تیرۆریست و خەڵکی گوندەکە کە هاوکاری داعشیان کردبوو کوژران، ئێستا گوندەکە چۆلە، چونکە بووەتە هێڵی تەماسی نێوان پێشمەرگە و داعش.

ناوچەی خازر:

- گوندەکانی میحوەری خازر (حسن شام- بحره- منقویه- تل اسود) هەروەها گوندەکانی میحوەری بەنداوی موێڵ کە لە عەشیرەتی (الحدیدی)ن، زۆربەیان پەیوەندیان بەداعش کردووە لەبەر ئەوەی زۆربەیان سەر بە دەزگا ئەمنیەکانی سوپای رژێمی بەعس بوون وە هەندێکیان لەبەر زیادە رۆییەکانی سوپای عێراقی نوێ کە زۆربەیان (شیعە) بوون ئازاری (سوننە)نشینەکانیان دەدا.

- میحوەری خازر گوندی (حسن شام) لە میحوەری بەنداوی موسل گوندی (سمیحلە) لە میحوەری زوممار گوندی (حقنە، کارێز، قێر السرج).

- لە میحوەری (ناوەران –موسڵ) گوندی (نیرگزلیە-شێخ ماولان- رکابە الێغیر).

- گوندێکی زۆر دوای رزگارکردنیان لەبەر نەبوونی خزمەتگوزاری چۆڵ کراون و پێکهاتەکانیش (کورد و عەرەب و شەبەک)ن وەک گوندی (حسن شام- بحره- منقویه- تل اسود) لە میحوەری خازر.

●**گوندی تورکمان:** لە نەتەوەی کورد و عەرەب پێکهاتووە (٧٥ خێزانی کورد و ١١٥ خێزانی عەرەب تێیدا دەژی، جگە لەوانە بنەماڵەی صالح دندح و براکانی، (١٢) سەر خێزانی دیکەش روویان لە موسڵ کردووە و لە ریزی داعشن. هەروەها بنەماڵەی (سید نوری) لە قەسرۆک دەژین و کورێکیان بە ناوی عەلی نوری محمد لە موسڵە لە ریزەکانی داعش .

ئەم گوندە لە رێکەوتی 2014/8/8 کەوتە ژێر دەسەڵاتی داعش و رۆژی دواتر واتە 2014/8/٩ لەلایەن پێشمەرگەوە ئازاد کرا.

●**گوندی ئەشقەلعەی بچووک:** ئەم گوندە لە نەتەوەی کورد و عەرەب پێکهاتووە (نزیکەی ١٠ سەر خێزانی کورد و ٣٥ سەر خێزانی عەرەب) عەرەبەکان روویان لە موسڵ کردووە و پەیوەندییان بە داعشەوە کردووە، کوردەکانیش گەڕاونەتەوە و ئێستا لە گوندەکە نیشتەجێن.

لە رێکەوتی 2014/8/7 کەوتە ژێردەسەڵاتی داعش تا ئازاد کردنی گوندەکانی خازر و حسن شام.

●**گوندەی شیرکان:** زۆربەی خێزانە کوردەکانی ئەم گوندە ئاوارەن لەقەزای خەبات و دەوروبەری و ناتوانن بگەڕێنەوەبەهۆی نزیکی گوندەکەلەسەنگەرەکانی پێشەوەی پێشمەرگە بۆردومان کردنی ناوچەکەلەلایەن چەکدارانی داعش، لە کاتی نزیک بوونی چەکدارانی داعش لە (حسن شام) خەڵکی ئەم گوندە تەقەیان لە پێشمەرگە و بازگەی پردی خازر کردووە.

●**گوندەکانی(مەنگوبە،تل اسود بچوك، علیاوە،تل اسود گەورە):** بەهۆی ئەوەی خەڵکی ئەم گوندە کە لەسەرەتای ئازادکردنی

عێراق زۆربەیان پەیوەندیان بەگروپی تیرۆریستی (القاعده) هەبوو و هەندێکیان سەر بەحیزبی بەعس و گرووپی(نەقشبندی) بوون بۆیە لە کاتی هاتنی داعش بۆ سنوورەکە کەسایەتی ناودارەکانیان و موختارەکان ئەوانیان هێنا و بەیعەت و پشتگیری داعشیان کرد لەسنورەکە.

•**گوندی زەنگەل:** چەند ماڵێکی عەرەب هەن لەگوندی زەنگەل خزمەکانیان لە ریزی داعشن لە(موسڵ) گومان دەکرێت زانیاری بە چەکدارانی داعش بدەن بەتایبەتی ئەوانەی کە خاوەن مەڕ و مالاتن و رۆژانەشوانەکانیان نزیك دەبنەوەلەسەنگە رەکانی پێشمەرگەو ئاژەڵەکانیان دەلەوەڕێنن.

گوندی زەنگەل نزیکترین هێلە لەسەنگەرەکانی پێشمەرگەو هێڵێکی ستراتیژیە بۆ هاتوچۆی هێزی (1)ی زێرەڤانی سەر بە سوپای (5) فەوجی پاسەوانی نەوت و گازی کێڵگەکە.

ناوچەی باشیک:

- لە سنووری میحوەری باشیک هیچ گوندێکی ئازاد کراو نییە کە دانیشتووانەکەی کورد و عەرەب بن. ئەو کە پاش ئازادکردنیان چۆلکراون ئەمانەن: (حصارێ، ئەسقوف، کانی کوان).
- لەم میحوەرە هیچ گوندێک نییە کە بە هۆی نەبوونی خزمەتگوزاری خەڵکەکەی نەتوانن بگەڕێنەوە، تەنیا خەڵکی گوندی (شێخ عەلی) بە هۆی نزیکی لە هێڵی تەماسەوە ناتوانن بگەڕێنەوە.
- ئەو گوندانەی کە خەڵکەکەی پەیوەندییان بە داعشەوە کردووە زۆربەیان لە هۆزی (حدیدی)ن ئەمانەن(شەرف حیران ،گوداد ،کویکان).
- لە هیچ گوندێک کە شەڕی تێدا بووە خەڵکەکەی دژی پێشمەرگە شەڕیان نەکردووە.
- ئەو گوندانەی مەترسییان لەسەر هێزی پێشمەرگە هەیە و زانیاری بە داعش دەدەن ئەمانەن(شەرەف حەیران، گوداد، کویکان).
- ئەو گوندانەی پاش رزگار کردنی خەڵکەکەی گەڕاونەتەوە ئەمانەن:(باعەردێ، شێخ شیلی).

لێرەدا پێویستە ئاماژە بە بارودۆخی چەند گوندێکی ناوچەکە بدەین:

•ئەو گوندانەی کە لەلایەن پێشمەرگەوە رزگارکراون و لەبەر خراپی بارودۆخی ئەمنی خەڵکەکەی ناتوانن لەناویاندا نیشتەجێبن ئەمانەن :(حساویک،سحل، بیر جاری، زکو، مجولی، بیر قاسم، تل مشرف).

•ئەو گوندانەی کە لەلایەن پێشمەرگەوە رزگارکراون و ئێستا خەڵکی ئەو گوندانە لێی نیشتەجێن و ژیانی ئاسایی خۆیان بەسەر دەبەن بریتین لە: (رجم العبد، النعیم، رمو، ام الخباری، خازوکا).

- ئەو گوندانەی کە لەلایەن پێشمەرگەوە رزگارکراون و دەکەونە هێڵی تەماسی نێوان پێشمەرگە و تیرۆریستانی داعش، بەڵام خەڵکەکەی لێی نیشتەجێن ئەمانەن: (جدیدا، عسریە،مجلجا، عبتج شورا، جاسم جمعە، سیحا، مومی، بزونە صغیر، بزونە کبیر، هلوم، علکانە، عزائم، شعلان، منیف، دعیدع، عبدە، مشیرفە، ابو خشب، تل سمیر).

هەروەها زۆربەی خانووەکانی گوندە ئێزیدییەکانی دەڤەری شنگال، کە لەلایەن داعش داگیرکراون، تێکدراون .

بەڕێوەبەرایەتی گشتی کاروباری ئێزیدییەکان وەزارەتی ئەوقاف و کاروباری ئایینی: ئەو ناوچانەی کە شەڕیان تێدایە و ماڵە عەرەبەکانی ئەو گوندانەی ئیدیعای ئەوە دەکەن کە دوای ئەوەی هێزەکانی پێشمەرگە ناوچەکانیان ئازاد کرد ماڵەکانیان خاپور کراوە، دروست نییە چوونکە داعش لە دوای خۆی ئەم گوندانەی بە وێرانی جێهێشتووە. واتە لە کاتی شکستی تیرۆریستان لە شەڕەکان دا لە دوای خۆیان شوێنەکانیان تەقاندووەتەوە و تەنها ماڵە عەرەبەکان وێران نەکراون، بەڵکو بەپێچەوانەوە ئەو ماڵانەی خاپورکراون زیاتر ماڵە کوردەکان بووە و بە هۆی مین ڕێژکردنەوە خاپوورکراون.

لەلایەکی دیکەوە، زۆربەی هەرە زۆری خانووی گوندە ئێزیدییەکانی دەڤەری شنگال، کە لەلایەن داعش داگیرکراون، تێکدراون و ئەمەش پێچەوانەی ئەو دەنگۆیانەیە گوایە پێشمەرگە و کوردەکان خانووی عەرەبەکان تێکدەدەن و ماڵەکانیان تاڵان دەکەن.

رۆژنامەنوس و چالاکوان: گوندە کاکەیی نشینەکانی ژێر دەسەڵاتی داعش

- پارێزگای موسڵ، قەزای حەمدانیە- قەرەقۆش کە لە بەرواری 2014/8/7 راگوێزراون و ژمارەی خێزانەکانیان 650 بنەماڵە بووە و ئێستا لە هەولێر، خەبات، کۆیە، کەرکوک نیشتەجێن.
- گوندی کبەرلی، قەزای حەمدانیە- ناحیەی قەرەقۆش و نزیکەی 430 خێزان راگوێزراون و ئێستا لە هەولێر، خەبات، کۆیە، کۆمەڵگای کەورگۆسک، تۆبزاوە نیشتەجێن.
- گوندی کزکان، قەزای حەمدانیە- ناحیەی قەرەقۆش و نزیکەی 450 خێزان راگوێزراون و ئێستا لە خەبات، کۆیە، کەرکوک نیشتەجێن.
- گوندی تەل لەبن، قەزای حەمدانیە -ناحیەی کەلەک و نزیکەی 658 خێزان راگوێزراون و ئێستا لە هەولێر، خەبات، کۆیە، ڕانیە، تۆبزاوە نیشتەجێن.
- گوندی کولەبور(ئەلمەجیدیە)قەزای حەمدانیە ناحیەی کەلەک و و نزیکەی 132 خێزان راگوێزراون و ئێستا لە هەولێر، خەبات ، تۆبزاوە نیشتەجێن.

- ئەوکاکەییەیانەی لە ناوەندی قەزای حەمدانیە راگوێزراون، ژمارەیان ١٥٧ خێزانە و ئێستا لە هەولێر، خەبات نیشتەجێن.
- ئەوکاکەییەیانەی لە ناوەندی موسڵ راگوێزراون، ژمارەیان 400 خێزانە.

فەرماندەی زێرەڤانی:

* ئەو گوند و کۆمەڵگا عەرەبنشینانەی سنووری بەنداوی موسڵ پاش رزگارکردنیان خەڵکەکە گەڕاونەتەوە سەر ماڵ و حاڵی خۆیان ئەمانەن :(ئاسکی موسڵ (7000) کەس، ئاسکی موسڵی نوێ (300) کەس، هەزیمە (2500) کەس، کۆمەڵگای تل زەهب (810) کەس، گوندی تل زەهب (732) کەس، سولەیحە (600) کەس، تل ریم (2750) کەس، سکری موسڵ (1600) کەس، مصتاح (1410) کەس،).

* ئەو گوند و کۆمەڵگا کوردنشینانەی سنووری بەنداوی موسڵ پاش رزگارکردنیان خەڵکەکە گەڕاونەتەوە سەر ماڵ و حاڵی خۆیان ئەمانەن :(جصە (2672) کەس، شیخۆ، خرابکێ (125) کەس).

* ئەو گوند و کۆمەڵگایانەی کە هەموو پێکهاتەکان پێکەوە بە دەژین ئەمانەن:(وانکێ (8812) کەس،باب نێت (1240) کەس).

* ئەو گووندانەی کە کورد و عەرەبی تێدایە و دوای ئازاد کردنیان چۆڵکراون ئەمانەن:(صقور (535)کەس، کەسک1(832)کەس،کەسک 2(600)کەس، شندوخا (930)کەس، گوندی قادسیە(800)کەس، عەواد(150) کەس) دیرم توس (4450)کەس، مشێرفە(1416)کەس، دەواسە(1436)کەس، دەوانش (340)کەس، تەنیە (520)کەس، مسرج (276)کەس، کرج (165)کەس).

* ئەو گوندانەی کەکورد و عەرەب تیایدا دەژین و دوای ئازاد کردنیان دانیشتوانەکەی گەڕاونەتەوەئەمانەن:(گوندی تل زە هب، کۆمەڵگای تل زەهەب و گوندی هەزیمەکە دانیشتوانەکانیان هەمووی عەرەبن لەهۆزی جبور، هەروەها گوندی جەصە- دانشتوانەکەی هەمووی کوردن لە هۆزی گەرگەری. بەنداوی موسڵ - دانیشتوانەکەی کورد و عەرەب و تورکمان و کریستیانن، ناحیەی وانکێ -دانیشتوانەکەی کورد و عەرەب و تورکمانن)

* ژمارەو ناوی ئەو گووندانەی کەدانیشتوانەکەی لەبەرنەبوونی خزمەتگوزاری نەیانتوانیوە بگەڕێنەوە و سەرجەم دانیشتوانەکانیان عەرەبن ئەمانەن (سەهلج (1050) کەس، و عین مانع (1080) کەس.

* ئەو گووندانەی کەدەکەونەهێڵی تەماس و ژمارەی دانیشتوانی:(صقور (535)کەس، کەسک1(832) کەس،کەسک 2(600)کەس، شندوخا (930)کەس، گوندی قادسیە(800)کەس،عەواد(150) کەس)

لەبەرئەوەی تیرۆرستانی داعش بەردەوام بۆردومانی هەرەمەکی ئەم گوندانەدەکەن، دانیشتوانەکەی‌نەیانتوانیوە بگەڕێنەوە و چەند هاووڵاتیەکیش بەهۆی بۆردومانەکانەوە گیانیان لەدەست داوە وەکو:(عبدالعزیز فتحی خلف، ندی فلاح ، ملاك خالد

حسن، حوزەیفەاحمد سالم، زبێدەاحمد سالم، ادیبەعبدالقادر امین).

ئەم گوندانەی سەربەناحیەی (وانکێ)ن و لەبەر نزیکیان لە هێڵی تەماس لەلایەنچەکدارانی داعش ڕۆژانەتۆپ باران دەکران و بەچەکی سوکیش تەقەیان لێدەکرا، لە پێناو پاراستنی گیانی دانیشتوانەکەی گواسترانەوەبۆ کەمپی (گەرماڤا) لەباعەدرێ و خەڵکی گوندەکان و ژمارەی دانیشتوانەکانی بەم شێوەیە:(مسرج- 276کەس، دێرم توس- 4450 کەس، مشیرف- 1416 کەس، دواسە- 436 کەس، گنیە 520 کەس، گوانش 340 کەس).

*** ئەو گوندانەی کەهەندێك لەدانیشتوانی پەیوەندیان بەڕیزەکانی داعشەوە کردووە:**

•ئەسکی موصل ژمارەی دانیشتوانی (7000) کەسە، کە سەرجەمیان عەرەبن و (126) خێزانیان ئێستا لەناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی داعش نیشتەجێن و (100) کەسیان چەکداری داعشن.

•گوندی هضیمە ژمارەی دانیشتوانی (2500) کەسە کە سەرجەمیان عەرەبن و (78) خێزانیان ئێستا لەناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی داعش نیشتەجێن و (40) کەسیان چەکداری داعشن.

•گوندی تل زەهەب ژمارەی دانیشتوانی (732) کەسە کە سەرجەمیان عەرەبن و (63) خێزانیان ئێستا لەناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی داعش نیشتەجێن و (20) کەسیان چەکداری داعشن.

•کۆمەڵگای ئەسکی موصل ژمارەی دانیشتوانی (810) کەسە کە سەرجەمیان عەرەبن و (64) خێزانیان ئێستا لەناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی داعش نیشتەجێن و (20) کەسیان چەکداری داعشن.

•سولەیحەژمارەی دانیشتوانی (600) کەسە کە سەرجەمیان عەرەبن و (10) خێزانیان ئێستا لە ئێستا لەناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی داعش نیشتەجێن و (5) کەسیان چەکداری داعشن .

•تل ریم ژمارەی دانیشتوانی (2750) کەسە کە سەرجەمیان عەرەبن و (25) خێزانیان ئێستا لەناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی داعش نیشتەجێن و (20) کەسیان چەکداری داعشن.

•بەنداوی موصل ژمارەی دانیشتوانی (1600) کەسە کە سەرجەمیان عەرەبن و (300) خێزانیان ئێستا لەناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی داعش نیشتەجێن و (100) کەسیان چەکداری داعشن.

•گوندی صقور ژمارەی دانیشتوانی (535) کەس کە سەرجەمیان عەرەبن و (7) خێزانیان ئێستا ئێستا لەناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی داعش نیشتەجێن و (12) کەسیان چەکداری داعشن.

•کەسکی1 ژمارەی دانیشتوانی پێك هاتوەلە(832) کەسە کە سەرجەمیان عەرەبن و (35) خێزانیان ئێستا لەناوچەکانی ژێر

دەسەڵاتی داعش نیشتەجێن و (20) کەسیان چەکداری داعشن.

•کەسکی 2 ژمارەی دانیشتوانی (600) کەسە کە سەرجەمیان عەرەبن و (1) خێزانیان ئێستا لەناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی داعش نیشتەجێن.

•گوندی شندوخا ژمارەی دانیشتوانی (930) کەسە کە سەرجەمیان عەرەبن و (4) خێزانیان ئێستا لەناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی داعش نیشتەجێن.

•گوندی قادسیەژمارەی دانیشتوانی (800) کەس کە سەرجەمیان عەرەبن و (5) خێزانیان ئێستا لەناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی داعش نیشتەجێن و (4) کەسیان چەکداری داعشن.

•سەهلج ژمارەی دانیشتوانی کە سەرجەمیان عەرەبن (1050) کەس کە سەرجەمیان عەرەبن و (67) خێزانیان ئێستا لە ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی داعش نیشتەجێن و (35) کەسیان چەکداری داعشن.

•گوندی عین مانع ژمارەی دانیشتوانی (1080) کەس پێکهاتوون لە کورد وعەرەب و تورکمان (35) خێزانیان ئێستا لە ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی داعش نیشتەجێن و (40) کەسیان چەکداری داعشن.

•ناحیەی وانکێ ژمارەی دانیشتوانی پێکهاتوە لە(8812) کەس کە سەرجەمیان عەرەبن و (40) خێزانیان ئێستا لەناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی داعش نیشتەجێن و (7) کەسیان چەکداری داعشن.

•گوندی دیرمتوس ژمارەی دانیشتوانی (4450) کەسە کە سەرجەمیان عەرەبن چۆڵە، چونکەهێڵی تەماسەدانیشتوانی ئەو گوندەرەوانەی کەمپی گەرماڤا کراون لەباعەدرێ هەروەها (382) کەسی ئەم گوندە چەکداری داعشن.

•گوندی دەواسە ژمارەی دانیشتوانی (1436) کەسە کە سەرجەمیان عەرەبن چۆڵە، چونکەهێڵی تەماسەدانیشتوانی ئەو گوندەرەوانەی کەمپی گەرماڤا کراون لەباعەدرێ هەروەها (382) کەسی ئەم گوندە چەکداری داعشن.

•گوندی مشرف ژمارەی دانیشتوانی (1416) کەس کە سەرجەمیان عەرەبن چۆڵە، چونکەهێڵی تەماسەدانیشتوانی ئەو گوندە رەوانەی کەمپی گەرماڤا کراون لەباعەدرێ هەروەها (60) کەسی ئەم گوندەچەکداری داعشن.

•گوندی دوانش ژمارەی دانیشتوانی (340) کەس کە سەرجەمیان عەرەبن چۆڵە، چونکەهێڵی تەماسەدانیشتوانی ئەو گوندە رەوانەی کەمپی گەرماڤا کراون لەباعەدرێ هەروەها (20) کەسی ئەم گوندەچەکداری داعشن.

•گوندی گنیەژمارەی دانیشتوانی (520) کەس کە سەرجەمیان عەرەبن چۆڵە، چونکەهێڵی تەماسەدانیشتوانی ئەو گوندەرە وانەی کەمپی گەرماڤا کراون لەباعەدرێ هەروەها (10) کەسی ئەم گوندەچەکداری داعشن.

•گوندی مەسرج ژمارەی دانیشتوانی (276) کەس کە سەرجەمیان عەرەبن چۆڵە، چونکەهێڵی تەماسەدانیشتوانی ئەو گوندە رەوانەی کەمپی گەرماڤا کراون لەباعەدرێ، هەروەها (35) کەسی ئەم گوندە چەکداری داعشن .

هۆزە عەرەبەکانی مەخموور و موسڵ راپۆرتەکەی ئەمنستی لەبارەی پێشمەرگە ئیدانە دەکەن:

سەرۆک هۆزە عەرەبەکانی گوند و ناوچەکانی دەرووبەری مەخموور و موسڵ وەڵامی راپۆرتەکەی رێکخراوی لێبوردنی نێودەوڵەتی دەدەنەوە و بە بێ بنەما وەسفی دەکەن، عەرەبەکان سوێند دەخۆن کە ئەو راپۆرتە ناراستە و گوند و ناوچەکانیان لەلایەن پێشمەرگەوە پارێزراوە نەک روخێنرابێت و سوتێنرابێت. ئەوان پێکەوە ژیانی بێ کێشەی کورد و عەرەب لەناوچەکانیان دەکەنە وەڵامێک بۆ ئەو راپۆرتە و دەڵێن هێندە مامەڵەمان لە گەڵ یەکدی باشبووە تەنانەت فێری زمانی یەکدیش بووین ئەوان دەڵێن ئەم راپۆرتە مەبەستێکی سیاسی لەپشتە.

شێخ خەلف عەبدوڵا، یەکێک لە سەرۆک هۆزە عەرەبەکانی مەخموور لە کۆنگرەیەکی رۆژنامەڤانیدا کە رۆژی سێشەممە 2016/1/26 ئەنجامدرا، رایگەیاند :"هەرێمی کوردستان و هێزەکانی پێشمەرگە هۆزە عەرەبەکانیان لە ناوچەکەوە بردووەتە ناوچەی دیبەگە و هەموو پێداویستییەکیشیان بۆ دابینکردوون".

سەرۆک هۆزەکە راشیگەیاند "رۆژانە مووشەکی کاتیۆشای ئاراستە گوندەکانمان دەکرێن و سەرکردایەتی هەرێمی کوردستانیش نەیویستووە لەژێر هەڕەشەی مووشەکەکان بین، بۆیە ئێمەیان گواستووەتەوە ". هەروەها گوتیشی " من عەرەبم خەڵکی گوندێکی عەرەب نشینم ، لەهەر شوێنێک شەڕ روبدات هەر وێرانکاری دەبێت، چونکە چەکی قورس هەموو شوێن وێران دەکات، ئەو وێرانکاریەی لە گوندەکان بووە هچ پەیوەندی بە پێشمەرگەوە نیە، ئێمە دەزانین ئەو تۆمەتانەی خراونەتە سەر پێشمەرگە کێی لە پشتەوەیە، بەپێچەوانەوە هەموو عەرەبی سوننە لە هەولێرن وپێشمەرگە دەمان پارێزێت".
سەرۆک هۆزەکە روونیشیکردەوە "هەندێک گوند لەلایەن داعشەوە تەقینەوەیان تێدا ئەنجامدەدرێت لەکاتێکدا کۆنترۆڵکراونەتەوە، لەلایەن هاوپەیمانیی نێودەوڵەتیشەوە مووشەکیان ئاراستەکراوە، ئەمەش شەڕە و خۆشتان دەزانن شەڕ چۆنە".

یەکێکی دیکە لە سەرۆک هۆزەکانی بەشداربووی کۆنگرە رۆژنامەڤانییەکە گوتی "راپۆرتەکەی رێکخراوی لێبوردنی نێودەوڵەتی ئیدانە و ریسوا دەکەین، کە تێیدا پێشمەرگە تۆمەتبار دەکات بەوەی ناوچە عەرەبییەکانی سووتاندوون". ئەو جەختیشی لەوە کردەوە کە پێشمەرگە پارێزگاری لە هۆزە عەرەبەکان کردووە.

لە دوایین راپۆرتیدا رێکخراوی ئەمنستی کە لەبارەی دۆخی عێراق و پێشمەرگە بڵاویکردەوە، رایگەیاندووە "هێزەکانی پێشمەرگە بە ئەنقەست چەند گوند و ناوچەیەکی عەرەبنشینیان تێکداون و سووتاندوونیان، ئەمەش وەکو تۆڵەسەندنەوەیەک بووە، بە بیانووی ئەوەی خەڵکی ئەو ناوچانە پشتی رێکخراوی داعشیان گرتووە".

لە لایەکی دیکەشەوە شێخ موزاحم ئەحمەد ئەلحویت، سەرۆکی هۆزی جحێش کە یەکێکە لە گەورەترین هۆزە عەرەبەکانی شنگال دەڵێت:"ملیشیاتی ئێزیدی بوونیان نییە تاوەکو هێرش بکەنە سەر عەرەبە سوننەکان، بەڵکو هەندێک کەس و

خانەوادە لە پێکهاتەی عەرەبی شنگال یارمەتی تیرۆریستانی داعشیان داوە و هەستاون بە رفاندنی ئافرەتانی ئێزیدی و لەگەڵ داعش بەشدارییان کرد لە هەموو ئەو تاوانانەی دەرهەق بە ئێزیدییەکان ئەنجامیاندا".

ئەو عەرەبانە ئێستا لە موسڵن و هەندێکیشیان لە سووریا نیشتەجێن و پەیوەندیان بە داعشەوە کردووە و لەگەڵ داعشن بۆیە ئێمەی عەرەب بەر لە هەر کەسێکی دیکە دژی گەڕانەوەیانین بۆ شنگال، بەڵام ئەو عەرەبانەی کە لەگەڵ داعش بەشدار نەبوون لە تاوانەکان ئێستا لە کوردستانن و هێزی پێشمەرگە و ئێزیدییەکان هاوکارییەکی زۆریان کردووین. بۆیە ئەم راپۆرتە دەستێکی سیاسیی لەپشتەوەیە و راپۆرتێکی بێ بنەمایە و هیچ پەیوەندییەکی بە راستییەکانی سەر ئەرزی واقعەوە نییە.

سەرۆکی کوتلەی برایەتی و پێکەوەژیان لە ئەنجوومەنی پارێزگای موسڵ:

سەیدو چەتو، سەرۆکی کوتلەی برایەتی و پێکەوەژیان لە ئەنجوومەنی پارێزگای موسڵ دەڵێت:"وا باشتر بوو رێکخراوی ناوبراو بەدوای چارەنووسی هەزاران قوربانی و رفێندراوی ئێزیدی بگەڕێت و یارمەتی ئازاد کردنیان بدات، لە هەمان کاتدا بە دوای ئەو تاوانبارانە بگەڕێت کە دەستیان هەبووە لەو تاوانانەی تیرۆریستانی داعش ئەنجامیانداوە و یارمەتییان داوە بەتایبەتی دژی ئێزیدی، کریستیان و خەڵکی سڤیل، نەک باس لەو خانووانە بکات کە لە ئەنجامی شەڕەکان وێران بوون یان تیرۆریستانی داعش تەقاندوویانەتەوە".

ئەمە لە کاتێکدایە، گشت پێکهاتەکانی پارێزگای موسڵ ستایشی رۆڵی پێشمەرگە دەکەن لە رزگار کردنی چەندین ناوچەی سەر بە پارێزگای موسڵ و هەوڵەکانی سەرکردایەتی کورد و سەرۆک بارزانی بۆ پێکەوەژیانی نێوان هەموو پێکهاتە نەتەوەیی و ئایینییەکانی موسڵ بەرز دەنرخێنن.

رۆژنامەی جیرۆسەلیم پۆست:

رۆژنامەی جیرۆرسەلیم پۆست، بەپشت بەستن بەراپۆرتێکی سەنتەری ئاشتی و ئاسایشی مرۆڤ لەزانکۆی ئەمریکی لە کوردستان (CPHS)، رایگەیاند:"ئەو راپۆرتەی رێکخراوی لێبوردنی نێودەوڵەتی(ئەمنستی ئینتەرناشناڵ)، 20ی کانوونی دووەم سەبارەت بە هێزەکانی پێشمەرگە بڵاویکردەوە و هێزەکانی پێشمەرگەی حکومەتی هەرێمی کوردستان و هێزە کوردیەکانیان لە باکووری عێراق تۆمەتبار کردوە بەوەی هەزاران ماڵیان وێران کردووە، سووتاندووە و تەقاندووەتەوە بێبنەمایە، چوونکە ئەوان سەردانی هەمان ئەو شوێنانەیان کردووە کە ئەمنستی باسی لێکردووە بەڵام ئەوەی نوسراوە دوورە لە راستیەوە و ئەوەی ئەوان لە کوردستان بینیویانەوە ئەوەی ئاشکرا کردووە کە کوردستان جیهانێکی تەواو جیایە لەوەی ئەوان باسیان کردووە".

ئەندامانی ئەم سەنتەرە خۆیان سەردانی ئەو ناوچانەیان کردووەکەهێزی پێشمەرگەی کوردستان لەتیرۆریستانی داعش پاکیکردۆتەوە و ئازادیان کردوون، لەم راپۆرتەئەوەخراوەتەروو کەلەناوچەکانی رەبیعەو زومار کورد و عەرەب پێکەوەدەژین و کاولکاری داعش دەسرنەوەو پێکەوەژیانێکی باش لە ناوچانە هەیە. ئەندامانی ئەم سەنتەرە نوسیویانە کە" ئێمەش وەك سەنتەری -CPHS- بەهەمان شێوەی رێکخراوی ئەمنستی ئینتەرناشنال سەردانی ئەو ناوچانەمان کردووە، راستەئێمەش گوندی کاولکراو و پەرتەوازەیی خێزانەکانمان بینی، بەڵام ئەوەی ئەو خاڵەجیاواز و سەرەکیەی بەرچاومان کەوت کۆمەڵگەیە کی ئازاو کۆڵنەدەر بوو، لە کورد و عەرەب و ئێزدی کە هاوکاری یەکتریان دەکرد بۆ مانەوەو بۆ دووبارەبونیادنانەوە. بۆ ئەوە ی کاولکارییەکانی تیرۆریستانی داعش بسرنەوەو پێکەوەدەست بەبونیادنانی ژیانێکی نوێ بکەن".

ی رومادی و بی سونەرەواو عەینەشتی نەی دەبی سونەرەك عەیەدا لە دوای چاوپێککەوتن لەگەڵ ژمارەم راپۆرتەر لەهە
موو رگای بۆ هەبێ جیاوازی دە، بەنها شوێن بووەکوردستان تەکەوەکردووەتەوەئەسەختیان لەی عێراق جەکانی دیکەشوێنە
یەک لەو کەسانەی چاوپێکەوتنی لەگەڵدا ئەنجامدراوە دەڵێت:"کاتێک داعش هاتە ئێرە، بی عێراق کردووەتەوە ورەعە
هەمووان ئاوارە بووین و لە دەرگای هەموو وڵاتێکمان دا، بەڵام هیچ کەسێک وەڵامی نەدایەوە. تەنها پێشمەرگە لە کۆتایدا
دەرگای بە رووماندا کردەوە. سەرۆک مەسعود بارزانی ئێمەی قەبوڵکرد و هیچ وڵاتێکی دیکە جگە لەمان پاڵپشتیان نەکردین
"نە بە چەک و نە بە حکومەتەکانیان. تەنها پێشمەرگەکان هاتن و ئێمەیان ئازادکردین

راپۆرتەکەئەو راستیەشی خستۆتەروو کەبەشێکی زۆری ئەو عەرەبانەی لەکوردستان دەژین، لەکاتێکدا داعش هێرش دەکاتە سەر پێشمەرگە، ئەوان دەچنەنەخۆشخانەکان و خوێن دەبەخشن بەبریندارەکانی پێشمەرگە، سەبارەت بەخوێن بەخشینی ئە و عەرەبانەش بەپێشمەرگەچونکە ئەوان دەڵێنپێشمەرگەچۆن کوردستان دەپارێزێت ، ئەوانیشی لەدەستی تیررۆیستانی داعش پاراستووە.

ئەم راپۆرتەی رۆژنامەی جیرۆسەلیم پۆست ئەو راستیەدەخاتەروو، بەوەی راپۆرتەکەی ئەمینستی ئەنتەرناشناڵی خەڵکانێك ئامادەیان کردووە، کەئامانجیان بەرگری کردن نەبووەلەپێکەوەژیان و لێبوردەیی و مافەکانی مرۆڤ، بەڵکو ئامانجیان ئەوە بووەکەدیمەنی جوانی لێبوردەیی و پێکەوەژیان کوردستان ناشرین بکەن و لەسەرکەوتنەسەرسورهێنەرەکانی هێزی پێشمە رگەبەسەر داعشدا کەمبکەنەوە.